

Marit Ramslie Ramstad

Hjem til Vingelen

En kvalitativ studie av tilbakeflytteres opplevelse av fjellbygda Vingelen som bosted

Masteroppgave i Lektorutdanning i geografi
Veileder: Nina Gunnerud Berg
Trondheim, juni 2018

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for geografi

Abstract

Ramstad, M.R. (2018). *Home to Vingelen: A qualitative study of return migrants' experience of the mountain village Vingelen as a place of residence*. (Master thesis in teacher program in Geography). Department of Geography, Norwegian University of Science and Technology, Trondheim.

The migration flow in Norway is characterized by a strong urbanization. The trend of moving from rural to urban areas in the last decades have had a reinforcing effect on the centralization of the settlement pattern as more children are born and grow up in central areas. A necessary prerequisite to prevent further depopulation in villages, is that potential immigrants and return migrants want to settle down in rural areas. The objective of this master thesis is to elucidate why some people choose to move back to their rural place of adolescence. More specific, the study debate return migration to the mountain village Vingelen in Tolga municipality in Hedmark county. Between 2000 and 2017, the total population growth in Vingelen was -2%. During the same period, the municipality had a total population growth of -15%. Based on this, Vingelen was chosen as a study area.

The basis for this master thesis is a qualitative research where a selection of return migrants has been interviewed. The informants' motives for relocation and experience of place are discussed in relation to theories of place and migration. How the return migrants experience Vingelen as a place of residence is central, and can be seen in relation to attachment and identity to Vingelen. Since the informants grew up in Vingelen, homesickness is also emphasized.

The informants' explanations for the return migration are based on traditional motives for relocation, such as work, safe upbringing and the desire to live the rural life. Lifestyle and outdoor recreation are also emphasized as important motives by several informants. Proximity to family and friends is important to all informants, as well as a desire to return to familiar life forms. The social and physical environment has an impact on how the informants experience, feel attached to and identify themselves to Vingelen as a place of residence.

Sammendrag

Ramstad, M.R. (2018). *Hjem til Vingelen: En kvalitativ studie av tilbakeflytteres opplevelse av fjellbygda Vingelen som bosted*. (Masteroppgave for lektorutdanning i geografi). Institutt for geografi, Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet, Trondheim.

Flyttestrømmen i Norge er karakterisert av sterk urbanisering. Trenden med å flytte fra bygd til by har de siste tiårene hatt en forsterkende effekt på sentraliseringen av bosettings-mønsteret fordi flere barn blir født og vokser opp i sentrale områder. En nødvendig forutsetning for å unngå at fraflyttingsraten i distriktene stiger ytterligere, er at potensielle innflyttere og tilbakeflyttere ønsker å bosette seg på bygda. Formålet med denne oppgaven er å belyse hvorfor noen velger å flytte tilbake til sitt rurale oppvekststed. Mer spesifikt omhandler studien tilbakeflytting til fjellbygda Vingelen i Tolga kommune i Hedmark fylke. I perioden 2000-2017 var den samlede befolkningsutviklingen i Vingelen - 2%. I samme periode hadde kommunen en samlet befolkningsnedgang på -15%. På bakgrunn av dette ble Vingelen valgt som studieområde.

Utgangspunktet for oppgaven er en kvalitativ studie hvor et utvalg av tilbakeflyttere til Vingelen har blitt intervjuet. Informantenes flyttemotiver og opplevelse av sted blir diskutert i lys av teorier om sted og flytting. Hvordan tilbakeflytterne opplever Vingelen som bosted, er sentralt, og kan ses i sammenheng med tilknytning og identitet til bygda. Siden informantene er oppvokst i Vingelen, blir også hjemlengsel vektlagt.

I sine begrunnelser for tilbakeflyttingen tar informantene utgangspunkt i tradisjonelle flyttemotiver som jobb, trygge oppvekstvilkår og ønsket om å leve det rurale liv. Flere trekker også frem livsstil og et aktivt friluftsliv som viktige motiver for flytte- og bostedsvalget. Samtlige informanter vektlegger nærhet til familie og venner og et ønske om å vende tilbake til kjente livsformer. Det sosiale og fysiske miljøet har betydning for hvordan informantene opplever, føler tilknytning til og identifiserer seg med Vingelen som bosted.

Forord

Denne oppgaven markerer avslutningen på min femårige lektorutdanning med master i geografi. Arbeidet med masteroppgaven har vært både lærerikt og utfordrende, og jeg er takknemlig for å ha hatt mulighet til å forske på et felt som ligger mitt hjerte nært. Gjennom oppveksten har jeg tilbrakt mye tid på vår familiehytte i Vingelen, og dette har gjort meg nysgjerrig på hva som gjør at mennesker velger å bosette seg i distriktene. På bakgrunn av dette ble det naturlig for meg å velge Vingelen som studieområde.

Det er mange som har vært delaktige i denne omfattende skriveprosessen, og de fortjener alle en stor takk. Jeg ønsker først og fremst å takke min veileder, professor Nina Gunnerud Berg, for god veiledning gjennom hele arbeidsprosessen. Du har gitt moralsk støtte, vist faglig engasjement for oppgaven og bidratt med konstruktive tilbakemeldinger.

En spesiell takk til varaordfører i Tolga kommune, Leif Vingelen. Takk for at du tok deg tid til å hjelpe meg med å finne aktuelle tilbakeflyttere til Vingelen, og for at du selv stilte som informant. Videre ønsker jeg å rette en takk til de øvrige ni tilbakeflytterne som ønsket å stille til intervju. Deres gode refleksjoner rundt det å flytte tilbake til Vingelen har vært avgjørende for å kunne skrive denne oppgaven.

En stor takk til Nils Steinar Våge for korrekturlesing av oppgaven. Min gode venninne, Maria Vogt Andréen, fortjener også en oppmerksomhet for sporadisk gjennomlesing og tilbakemeldinger underveis i skriveprosessen. Jeg ønsker også å takke fotografen av forsidebildet, Hege Hovd.

Til slutt vil jeg takke mamma, Gunn Irén Ramslie, og pappa, Sigurd Ramstad, for gode råd og oppmuntring underveis i denne arbeidsprosessen og gjennom studieløpet for øvrig. Sist, men ikke minst, tusen takk til Andreas Malmgård for realitetsorientering og tålmodighet når jeg har hatt mye på hjertet.

Marit Ramslie Ramstad

Trondheim, mai 2018

Innhold

Abstract	iii
Sammendrag	v
Forord	vii
Figurliste	xi
Tabelliste	xi
1 INTRODUKSJON	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Presentasjon av Vingelen	3
1.4 Oppgavens oppbygging	6
2 TEORETISK RAMMEVERK	7
2.1 Teoretiske perspektiver på sted og stedsidentitet	7
2.1.1 Sted som lokalisering, opplevelse og sosial kontekst	7
2.1.2 Relasjonell og sosialt konstruert stedsforståelse.....	9
2.1.3 Identitetsdannelse i lys av stedsbegrepet	11
2.1.4 Stedstilknytning.....	12
2.1.5 Ruralitet	15
2.2 Teoretiske perspektiver på flytting	17
2.2.1 Tradisjonelle motiver for flytting	17
2.2.2 Livsstil og livsløp som motiver for flytting.....	20
2.2.3 Hjemlengsel som motiv for tilbakeflytting.....	22
2.3 Oppsummering av teori	23
3 METODE	25
3.1 Det kvalitative forskningsintervjuet	25
3.2 Forarbeid og intervjusituasjonen	26
3.2.1 Utvalg av informanter.....	26
3.2.2 Informasjonsskriv og intervjuguide.....	28
3.2.3 Intervjusituasjonen.....	30
3.3 Etterarbeid og analyse	31
3.3.1 Transkribering og koding	32
3.3.2 Subjektivitet i kvalitativ forskning	33

3.4	Forskningsetikk og forskerrollen	34
3.4.1	Informert samtykke og konfidensialitet.....	34
3.4.2	Maktforhold og posisjonering	35
3.4.3	Kvalitetssikring.....	36
4	EMPIRISKE FUNN OG DISKUSJON.....	39
4.1	Å flytte tilbake til Vingelen	39
4.1.1	Informantenes bakgrunn	39
4.1.2	Hvilke motiver har informantene for tilbakeflyttingen?.....	41
4.2	Å bo i Vingelen	48
4.2.1	Hvordan opplever informantene Vingelen som bosted?.....	48
4.2.2	Hvilken tilknytning har informantene til Vingelen, og hvordan identifiserer de seg med bygda som bosted?.....	54
4.3	Avsluttende betraktninger	58
5	KONKLUSJON.....	59
5.1	Videre arbeid.....	61
	LITTERATUR	63

VEDLEGG

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vedlegg 2: Intervjuguide med tilbakeflyttere

Figurliste

Figur 1: Befolkningsendringer i Tolga kommune og fjellbygda Vingelen i perioden 2000- 2017.....	4
Figur 2: Fjellregionen.....	5

Tabelliste

Tabell 1: Oversikt over informantene.	28
--	----

1 INTRODUKSJON

Denne masteroppgaven omhandler tilbakeflytting til et ruralt område, nærmere bestemt fjellbygda Vingelen i Tolga kommune i Hedmark fylke. I dette kapittelet begrunner jeg valg av tema, presenterer sentrale forskningsspørsmål og beskriver oppgavens oppbygging. Innledningsvis forklarer jeg bakgrunnen for valg av tema, hvor jeg vektlegger flytting og bosted i en nasjonal kontekst. Hvilke målgrupper tilflyttingsarbeid i norske distriktskommuner er rettet mot, blir også belyst. Oppgavens problemstilling og tilhørende delspørsmål blir presentert i delkapittel 1.2. Deretter gir jeg en beskrivelse av studieområdet i delkapittel 1.3 hvor jeg tar for meg hvorfor det er interessant å se på tilbakeflyttingen til Vingelen. I delkapittel 1.4 beskriver jeg oppgavens oppbygging og innhold.

1.1 Bakgrunn

Fra etterkrigstiden og frem til nyere tid har flyttestrømmen i Norge vært kjennetegnet av en relativt sterk sentralisering og urbanisering (Lysgård et al., 2000). Norge kan derimot ikke beskrives som et sterkt urbanisert land i en europeisk kontekst. Som følge av industrialisering og påfølgende nye arbeidsplasser, samt sterk økonomisk vekst, var 1960-tallet preget av en økende flyttestrøm fra rurale til urbane områder. Tidlig på 1970-tallet avtok imidlertid flyttestrømmen inn mot byene før den tok seg opp igjen på slutten av 1970-tallet. Som Lysgård et al. (2000) beskriver, var 1980- og 1990-tallet preget av en høy urbaniseringsrate hvor flyttestrømmen hovedsakelig gikk fra nord til de største byene i sør. Sentralisering og urbanisering var imidlertid utbredt over hele landet, og perifere områder ble forlatt til fordel for urbane sentre og tettsteder av alle størrelser. Disse to tiårene var følgelig kjennetegnet av en generell befolkningsnedgang i rurale områder. Denne urbaniseringsprosessen kan, ifølge Orderud (1998, i Lysgård et al., 2000), forklares ut ifra arbeidsmarked og utdanningsmuligheter, hvor tilbudet var størst i byene. En nødvendig forutsetning for å forstå disse trendene er å studere menneskers flyttemotiver. Noen mennesker flytter imidlertid mot strømmen, og studier av tilflytting til distriktene er nødvendig for å forstå deres flytte- og bostedsvalg (Sørli et al., 2012). Som Sørli et al. (2012) forklarer, vil vi i årene som kommer oppleve økt sentralisering fordi fødselsoverskuddet i byene er større enn i rurale områder. Som følge av dette har det blitt rettet større oppmerksomhet mot hvilke tiltak som kan iverksettes for å opprettholde spredt bosetting i store deler av landet (Sørli et al., 2012). En forutsetning for

å bevare distriktene er at potensielle innflyttere og tilbakeflyttere ser dem som attraktive bosteder. Hvor mennesker velger å bo, vil følgelig påvirke samfunnsutviklingen.

I sin studie av tilflyttingsarbeid i norske distriktskommuner fant Grimsrud og Aure (2013) ut at de mest populære målgruppene er barnefamilier og tilbakeflyttere. Tilbakeflyttere med barn blir ansett som svært attraktive, og grunnen er at barnefamilier er underrepresentert i distriktene. Følgelig kan populariteten til barnefamilier begrunnes demografisk: Når barnefamilier flytter inn, vil alderssammensetningen og folketallet få en positiv endring. Som Grimsrud og Aure (2013) forklarer, blir det lagt ned størst arbeidsinnsats for å nå ut til potensielle tilbakeflyttere da sannsynligheten for videre flytting er lav for denne målgruppen. Tilbakeflytting er således viktig for å opprettholde folketallet i distriktene på et stabilt nivå (Grimsrud & Aure, 2013). For å vite hvordan man på best mulig måte kan promotere den aktuelle regionen, er det nødvendig med innsikt i hvilke preferanser aktuelle tilflyttere har. Følgelig svarer min studie på en oppfordring fordi den belyser hvilke motiver informantene vektlegger i sin begrunnelse for å flytte tilbake til Vingelen.

1.2 Problemstilling

Formålet med denne oppgaven er å studere hvordan et utvalg av tilbakeflyttere opplever å flytte tilbake til og å bo i Vingelen. Jeg søker svar på hvorfor de ønsker å vende hjem igjen. På bakgrunn av dette har jeg formulert følgende problemstilling:

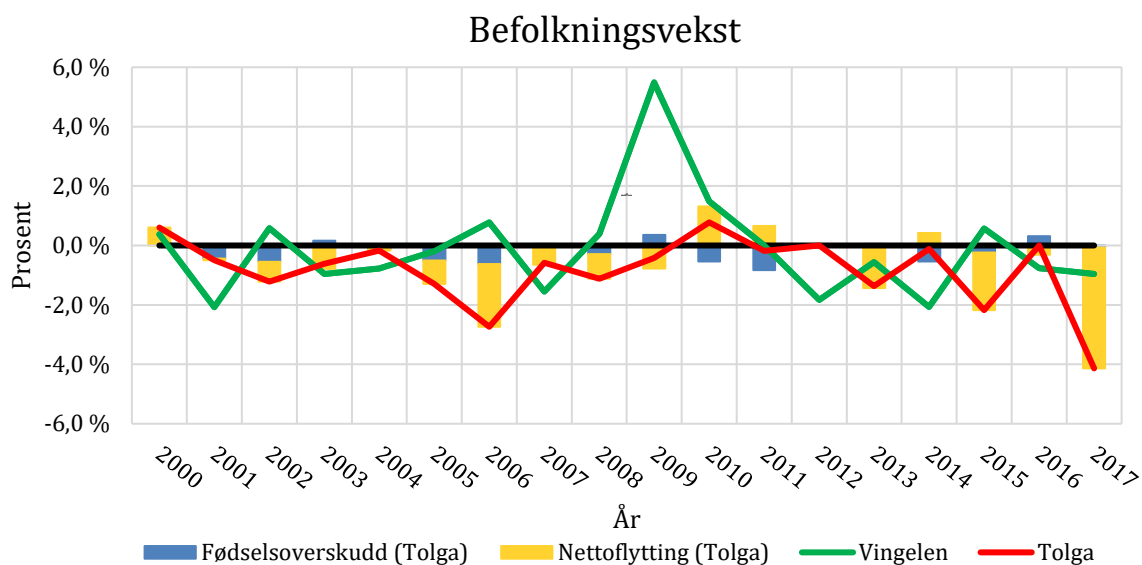
Hvorfor velger noen å flytte tilbake til Vingelen? Hvordan opplever de bygda som bosted?

Siden denne problemstillingen favner bredt, blir den belyst ved hjelp av tre tilhørende forskningsspørsmål. Det første spørsmålet tar for seg hvilke motiver tilbakeflytterne vektlegger i sine forklaringer av flytte- og bostedsvalget. Det andre spørsmålet er rettet mot tilbakeflytternes opplevelser av Vingelen som bosted. Dette er relatert til det tredje spørsmålet som omhandler informantenes tilknytning til Vingelen, og hvordan de identifiserer seg med bygda som bosted. Slik det fremkommer av disse forskningsspørsmålene, er stedsbegrepet og relasjonen mellom mennesker og steder en vesentlig del av oppgaven. Hva som ligger til grunn for menneskers flyttevalg, er også sentralt. Kapittel 4, hvor jeg diskuterer mine empiriske funn, tar utgangspunkt i disse tre forskningsspørsmålene.

1.3 Presentasjon av Vingelen

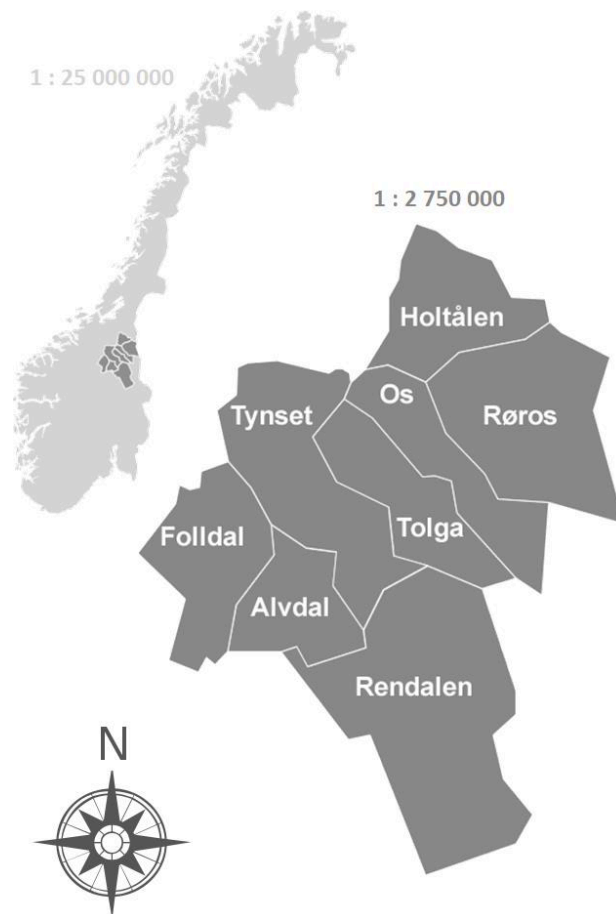
Lengst vest i Tolga kommune i Nord-Østerdalen i Hedmark fylke finner vi den naturskjønne fjellbygda Vingelen. I 2008 fikk Vingelen, på grunn av sine spesielle kvaliteter, status som en av landets fem nasjonalparklandsbyer, og bygda er en naturlig innfallsport til Forollhogna nasjonalpark (Vingelen.com, u.å.). Det godt bevarte bygningsmiljøet hvor mye av gårdsbebyggelsen er verneverdig, samt en levende seterkultur, er unikt i norsk sammenheng. Bygda tilbyr også flotte naturopplevelser i et særpreget kulturlandskap (Miljødirektoratet, 2010). Kommunen har 1553 innbyggere per 4. kvartal 2017 (SSB, 2018a), fordelt på bygdene Vingelen, Hodalen, Øversjødalen og kommunesenteret Tolga. Antall innbyggere i Vingelen per 4. kvartal 2017 er 516 (SSB, 2018b).

Figur 1 viser befolkningsutviklingen i Tolga kommune som helhet og i fjellbygda Vingelen mellom 2000-2017. Den totale folkeveksten i Tolga kommune blir forklart ut ifra fødseloverskudd og nettoflytting, og det er tydelig at folketallet har vært noe varierende. Med unntak av år 2000 og 2010 har befolkningsveksten vært negativ eller uendret. Når vi deler befolkningsutviklingen opp i fødseloverskudd og nettoflytting, ser vi at sistnevnte er av størst betydning. Om vi summerer tallene for hele perioden, ser vi at den samlede befolkningsveksten i Tolga mellom 2000 og 2017 er på -15%. Tilsvarende tall for Vingelen er derimot -2%, og det betyr at befolkningsveksten er negativ også her, men den synker i et betydelig saktere tempo. Etersom vi ikke har tilgang til data som deler Vingelen sin befolkningsvekst i fødseloverskudd og nettoflytting, er det vanskelig å gi en forklaring på denne utviklingen. Det vi likevel kan se, er den sterkt positive befolkningsveksten i 2009, og den er en av hovedårsakene til at den samlede befolkningsveksten i den angitte perioden er betraktelig høyere i Vingelen sammenlignet med Tolga. Som nevnt er det ingen formelle kilder som forklarer årsakene til denne kraftige veksten, men ifølge varaordfører i Tolga kommune, Leif Vingelen, skyldes dette først og fremst et stort barnekull i 2009 med 13 fødte. I tillegg til dette kom det også flere barnefamilier flyttende til bygda på denne tiden. Det er naturlig å anta at også antall dødsfall har vært utslagsgivende. På bakgrunn av dette er det interessant å undersøke hvorfor et utvalg tilbakeflyttere oppfatter nettopp Vingelen som et attraktivt bosted.

Figur 1: Befolkningsendringer i Tolga kommune og fjellbygda Vingelen i perioden 2000-2017. Tallene for Tolga kan også deles inn i fødselsoverskudd og nettoflytting, og er illustrert ved hjelp av søyler (SSB, 2018a). Tilsvarende tall er ikke tilgjengelig for Vingelen (SSB, 2018b).

Tolga er en del av fjellregionen sammen med følgende syv kommuner: Holtålen, Røros, Os, Tynset, Folldal, Alvdal og Rendalen (se figur 2). Holtålen og Røros ligger i Trøndelag fylke (Fjellregionen, 2013a). Næringslivet i regionen er variert, og både sykehus og videregående skoler ligger innenfor pendleavstand uansett bostedskommune (Fjellregionen, 2013b). Fordi Tolga kommune ligger mellom regionsentrene Røros og Tynset, vil dette gi innbyggerne i kommunen gode forutsetninger for tilgang til arbeid også utenfor bostedskommunen. Tertiærnæringene står sterkt i Tolga kommune, etterfulgt av sekundær- og primærnæringene (SSB, 2018c). Arbeidstilbudet i kommunen er følgelig relativt mangfoldig, og Vingelen ligger kun en mil unna kommunesenteret Tolga. Når det gjelder Vingelen spesifikt, tilbyr fjellbygda blant annet både barneskole, barnehage, dagligvarebutikk, byggevarehandel, kafé, bibliotek, samfunnshus, treningsrom, skiskytteranlegg, lysløype og fotballbane (Tolga 2020, 2016a). Per 2017 var andelen barn med barnehageplass i kommunen 96,3% (SSB, 2018c).

Figur 2: Fjellregionen (Fjellregionen, 2013c).

Som beskrevet i boligpolitisk plan for Tolga kommune 2014-2020, har kommunen et ønske om å fremstå som et attraktivt sted å bo. For å øke tilflytting til kommunen, spesielt av barnefamilier og yngre personer i etableringsfasen, er det nødvendig å tilrettelegge forholdene slik at de anser Tolga kommune som et attraktivt bosted. Et nødvendig tiltak er aktiv markedsføring av kommunen som en god bokommune (Tolga kommune, u.å.) Som et ledd i dette arbeidet inngikk Tolga kommune og Tolga-Os Sparebank et samarbeidsprosjekt med oppstart i 4. kvartal 2016 (Tolga 2020, 2016b; Tolga 2020, 2017). Prosjektet blir omtalt som Tolga 2020, og har som formål å legge til rette for at flere potensielle tilflyttere ønsker å bo og jobbe i kommunen (Tolga 2020, 2016b). Før oppstarten av dette prosjektet var det få boliger til salgs i kommunen (Tolga 2020, 2017). Et tilstrekkelig boligmarked er essensielt for at kommunen skal fremstå som attraktiv. Følgelig har Tolga 2020 vært pådriver for ulike boligprosjekter i kommunen, og det har blant annet resultert i 18 nybygde leiligheter. Videre har Tolga 2020 etablert en database med potensielle tilbakeflyttere i alderen 18-45 år, hvor blant annet utdanning og jobbsituasjon er kartlagt. Dette arbeidet ble utført av Tolga-Vingelen Fotballklubb sitt herrelag, som er lokale

ambassadører for Tolga 2020. Når det kommer en stillingsutlysning i regionen, blir aktuelle kandidater kontaktet. Databasen fungerer således som et godt verktøy for å komme i kontakt med potensielle tilbakeflyttere (Tolga 2020, 2017). Hvilke resultater dette arbeidet vil gi frem mot 2020, gjenstår å se.

1.4 Oppgavens oppbygging

Denne oppgaven består av fem hovedkapitler som videre er inndelt i ulike delkapitler. I det første kapitlet har jeg introdusert temaet for oppgaven og forklart bakgrunnen for dette valget. Jeg har også presentert problemstillingen, og gitt en beskrivelse av Vingelen. I kapittel to tar jeg for meg ulike teoretiske perspektiver på sted og flytting. Sentrale begreper i denne redegjørelsen er sted, identitet og tilknytning til rurale samfunn. Videre vektlegger jeg motiver for flytting, hvor jeg drøfter betydningen av rural livsstil og livsløp for flytte- og bostedsvalg. Når det gjelder tilbakeflytting spesielt, trekker jeg frem fenomenet hjemlengsel. I kapittel tre gjør jeg rede for kvalitativt intervju som metode for å generere data. Jeg gir også en beskrivelse av selve prosessen fra forarbeid til etterarbeid. Etikk og min rolle som forsker blir også drøftet. I kapittel fire presenterer jeg mine empiriske funn, og drøfter disse i lys av relevant teori. Med bakgrunn i problemstillingens formulering er dette kapitlet inndelt i to delkapitler. Det første delkapitlet omhandler informantenes valg om å flytte tilbake til Vingelen, mens det andre delkapitlet tar for seg deres opplevelser av Vingelen som bosted. Kapittel fem er oppgavens avslutning hvor jeg oppsummerer de viktigste funnene mine i lys av problemstillingen.

2 TEORETISK RAMMEVERK

Jeg vil i dette kapitlet gjøre rede for oppgavens teoretiske rammeverk. Siden problemstillingen omhandler tilbakeflytteres flyttevalg og deres opplevelse av Vingelen som bosted, vil jeg presentere ulike teoretiske perspektiver på sted og flytting. Innledningsvis tar jeg for meg ulike forståelser av stedsbegrepet, før jeg drøfter betydningen av sted med tanke på identitet og tilknytning. Ruralitetsbegrepet blir også presentert, da informantene har flyttet tilbake til sitt rurale oppvekststed. I delkapittel 2.2 gjør jeg rede for ulike flyttemotiver, og går særlig inn på jobb, rural livsstil og livsløp som bakgrunn for flytte- og bostedsvalg. Spesifikke motiver for tilbakeflytting, med vekt på hjemlengsel, blir også drøftet.

2.1 Teoretiske perspektiver på sted og stedsidentitet

Sted er et sentralt begrep innenfor samfunnsgeografisk forskning, men begrepets innhold er hverken entydig eller konstant. Det betyr at det ikke eksisterer en allmenn godtatt definisjon av hva sted *er*. For å få en forståelse av hva et sted er, har jeg vurdert det som hensiktsmessig å ta utgangspunkt i Agnews (1987, i Berg & Dale, 2004) identifisering av tre stedsbegreper. I seksjonen som følger går jeg nærmere inn på disse.

2.1.1 Sted som lokalisering, opplevelse og sosial kontekst

Meningsinnholdet i begrepet sted blir ofte forstått som stedets lokalisering (på engelsk «location»), altså et avgrenset område på et kart (Aure et al., 2015a). Denne forståelsen assosieres blant annet med lokaliseringsteorier, der steder vurderes på bakgrunn av hvilke lokaliseringsfordeler de har for næringsvirksomhet (Berg & Dale, 2004). Råvarer, infrastruktur og arbeidskraft kan være eksempler på lokaliseringsfaktorer. Slik sett omfatter lokaliseringsperspektivet en stedfesting i det fysiske rommet. Ifølge Berg og Dale (2004:41) legger sted som lokalisering vekt på «de ytre, objektive, fysiske og materielle betingelsene som det sosiale og økonomiske liv foregår innenfor rammen av». Dermed ligger det en *desentrert* betraktningssmåte til grunn siden det er mulig å beskrive stedet fra utsiden, og uten at man selv har opplevd stedet fysisk.

Sted som opplevelse og erfaringer («sense of place») tar for seg tilknytningen mellom mennesker og steder, der den indre, subjektive og opplevelsesmessige dimensjonen ved sted vektlegges. Det er menneskers følelser for steder som ligger til grunn for denne forståelsen

(Berg & Dale, 2004). Dette perspektivet ble utviklet innen humanistisk geografi på 1970-tallet som en kritikk av den da rådende positivistiske tilnærmingen, hvor sted ble forstått som lokalisering. De humanistisk orienterte geografene Relph (1976) og Tuan (1977) ønsket å utvikle en forståelse av hvordan mennesker knytter seg til steder ved å identifisere seg med dem og tillegge dem en symbolsk mening (Aure et al., 2015a; Berg & Dale, 2004). I sin teoretisering av stedsbegrepet tar de humanistiske geografene utgangspunkt i både fenomenologi og eksistensialisme (Berg et al., 2013). Fenomenologien vektlegger sted som et opplevd fenomen, og hevder at «rom blir sted først når individer forbinder noe med det, har et forhold til det og tillegger det mening» (Berg et al., 2013:12). Det eksistensielle aspektet innebærer å føle tilknytning til et sted, og hvordan dette gir en grunnleggende følelse av trygghet og sikkerhet. Stedstilknytning kan således inngå som en viktig del av grunnlaget for oppbygging av vår identitet (Berg & Dale, 2004). Cresswell (1996) påpeker at humanistisk geografi anser steder verken som fullstendig materielle eller fullstendig immaterielle, men i kombinasjoner. Dette innebærer at både steders fysiske uttrykk og vår personlige opplevelse av dem, er sentralt for å forstå steder (Cresswell, 1996).

Tuan (1977, i Cresswell, 2008) hevder at forholdet mellom mennesker og steder dannes gjennom interaksjoner, opplevelser og erfaringer. Steder får således mening gjennom menneskelig handling. Et av Tuans viktigste bidrag innen samfunnsgeografien er differensieringen mellom «space» og «place», på norsk rom og sted (Cresswell, 2008). Sentralt i denne forståelsen er betydningen av erfaring og en bevissthet rundt stedets fortid: «What begins as undifferentiated space becomes place as we get to know it better and endow it with value» (Tuan, 1977:6). Det vil si at menneskers opplevelser i rommet gjør at den relativt abstrakte forståelsen av rom blir omgjort til et betydningsfullt sted (Cresswell, 2008). I likhet med Tuan (1977) var også Relph (1976) opptatt av relasjonen mellom mennesker og steder, og hevdet at mennesker produserer steder sosialt. «Places become meaningful for us through thought and action, through our dwelling in them» (Couper, 2015:93). Dette innebærer at steder blir formet og får betydning gjennom menneskelige handlinger.

En tredje tilnærming til sted er, ifølge Agnew (1987, i Berg & Dale, 2004), forankret i Anthony Giddens' struktureringsteori og hans vektlegging av sted som kontekst eller setting for sosial interaksjon («locale»). Dette blir forstått som møteplass eller node, der ulike individers hverdagsaktiviteter krysser hverandre i tid og rom (Berg & Dale, 2004). Sted som kontekst eller

setting er derfor ikke en gitt, statisk ramme for sosial interaksjon, men noe som kontinuerlig skapes og gjenskapes som del av den sosiale aktiviteten. Steder og mennesker står følgelig i et gjensidig påvirkningsforhold (Berg et al., 2013). Dette kan knyttes til forståelsen av steder som intersubjektivt konstituert. Ifølge Berg et al. (2013) innebærer dette at de rutinepregete aktivitetene som kjennetegner hverdagslivet, styres av formelle og uformelle strukturer, samtidig som de påvirkes og endres som følge av de aktivitetene som foregår der. Stedstilknytning kan derfor forstås som et kollektivt fenomen (Berge & Dale, 2004). Agnew (1987, i Berg & Dale, 2004) understreker at de tre ideene om sted må ses som komplementære heller enn konkurrerende. I sin beskrivelse av de tre stedsbegrepene, forklarer Cresswell (1996:156) at «All three ideas of place constitute a more total idea of what place is, ranging from more objective facets, to more subjective ones. Place always exists in a state between objective fact and subjective feeling». Følgelig omhandler sted mer enn et sett av sosiale og kulturelle betydninger (Cresswell, 1996).

Agnews (1987, i Berg og Dale, 2004) identifisering av de tre stedsbegrepene er relevant for min studie. Hvorvidt informantene anser kultur- og aktivitetstilbudet i Vingelen som tilfredsstillende, og om de har nødvendige servicefunksjoner i umiddelbar nærhet, kan ha betydning for hvordan informantene opplever bygda som bosted. Dette er konkrete egenskaper ved sted som også kan beskrives utenfra, og sted som lokalisering er følgelig relevant. Beslutningen om å flytte tilbake til Vingelen kan ses i lys av informantenes opplevelser og erfaringer fra oppveksten. Dette kan relateres til forventningene som er knyttet til tilbakeflyttingen, og som videre har betydning for hvorvidt informantene trives i bygda. Hvordan informantene opplever Vingelen som bosted, og hvilken tilknytning de har til bygda, er gjensidig avhengige av hverandre. Sted som opplevelse og erfaringer er derfor gjennomgående i store deler av oppgaven. Til slutt kan sted som kontekst eller setting knyttes til informantenes beskrivelser av det sosiale miljøet i Vingelen, og til de implisitte forventningene lokalsamfunnet har til sine innbyggere. I neste seksjon utdyper jeg dette ved å se på relasjonell og sosialt konstruert stedsforståelse.

2.1.2 Relasjonell og sosialt konstruert stedsforståelse

Forståelsen av sted som kontekst eller setting ble ovenfor beskrevet som en integrert del av sosial praksis der stedet skapes og gjenskapes av den sosiale aktiviteten som finner sted (Berg

et al., 2013). Et sentralt argument i nyere stedsteori er at disse aktivitetene strekker seg utover det lokale:

Places can therefore be conceptualized as formed out of numerous social relationships stretched over space. And many of these social relations link places together. Places, represented in this way, are thus not isolated from each other, each with its own internal history. Their very characteristics are formed, in part, through their links with one another (Massey, 1995:69).

Masseys tilnærming til sted innebærer et relasjonelt stedsbegrep der forståelsen av steder som avgrensede og stabile enheter ikke lenger er aktuell (Berg et al., 2013). Sted anses heller som nettverksbaserte møtesteder der materielle, sosiale og kulturelle relasjoner går utover det lokale (Berg et al., 2013). Nettverkene finnes både innenfor steder lokalt, men også mellom steder og på ulike geografiske nivåer (Massey, 1994). Steder kan således betraktes som åpne og dynamiske nettverk som er gjensidig avhengige av hverandre (Berg et al., 2013). Mennesker og steder er gjensidig konstituerende, og utvikler identiteter i samspill med hverandre. Menneskers identiteter anses derfor som romlig forankret, og steders identiteter produseres gjennom menneskers forestillinger av stedene (Dale & Berg, 2013).

Som nevnt ovenfor, vektlegger Massey (1994) i konstruksjonen av steder betydningen av de sosiale relasjonene og møtene mellom disse. Det er derfor ønskelig å identifisere de spesifikke sosiale relasjonene og prosessene som skaper steder. Ifølge Cresswell (2004) omfatter disse prosessene både materialitet og mening. Stedet kan forstås som et sosialt produkt der de materielle strukturene er et resultat av sosiale prosesser (Røe, 2002). Bygninger, infrastruktur og parker er et resultat av menneskelig aktivitet. I tillegg til dette er et sted, ifølge Rose (1995:88, i Berg & Dale, 2004:53), «infused with meaning and feeling». Følgelig vil det sosialt konstruerte stedet representere overbevisninger, verdier, forestillinger og praksisformer (Mazanti & Pløger, 1999). Mazanti og Pløger (1999) påpeker også at alle sosiale forhold har en mulig innflytelse når stedets mening er sosialt konstruert, og dette gjelder også handlinger, myter og fortellinger. Stedsbegrepets kompleksitet blir av Simonsen (2008:16, i Berg et al., 2013:16) oppsummert på følgende måte: «A place can be seen as a *specific articulation* of social practices, social relations and materiality as well as experiences, narratives and symbolic meanings of the place held by its different users».

Forståelsen av sted som noe relasjonelt og sosialt konstruert ligger til grunn for denne oppgaven. Dette innebærer at Vingelen som følge av tilbakeflytting kan anses som en levende

og dynamisk bygd hvor nye sosiale relasjoner og interaksjonsmønstre blir skapt, også utover det lokale. Steder er følgelig gjensidig avhengige av hverandre. Dette kan også relateres til informantenes opplevelser av Vingelen som bosted, som ses i lys av deres tidligere erfaringer fra bylivet. Videre anses mennesker og steder for å være gjensidig konstituerende. Dette kan ses i sammenheng med stedets betydning som oppvekststed og bosted, og hvordan dette påvirker informantenes identifikasjon med og tilknytning til Vingelen. Samtidig er identiteten til fjellbygda sammensatt og i endring fordi den er forankret i sosial praksis. Hvordan mennesker identifiserer seg med, og føler tilknytning til steder på ulike måter, blir diskutert i de to følgende seksjonene.

2.1.3 Identitetsdannelse i lys av stedsbegrepet

Identitet blir av Fosso (2004) beskrevet som et uttrykk for vår personlighet. Vi erkjenner, reflekterer over og kommuniserer vår identitet til dem vi omgir oss med. Søken etter fellesskap og mening er av stor betydning for identitetsdannelsen, og den skapes gjennom samhandling med andre og i relasjon til andre. Identitet er således et sosialt konstruert fenomen. Ved å identifisere seg med andre, eller å definere seg som forskjellig fra andre, utvikler vi en forståelse av hvem vi er. Dette er ikke en selvstendig prosess, og grunnen er at vi er avhengig av bekreftelse på vår selvforståelse fra andre (Fosso, 2004). Relph (1976) knytter menneskers identitetsdannelse til vår forståelse av sted. Sentralt i denne forklaringen er skillet mellom «identity with place» og «identity of place». Førstnevnte omhandler enkeltindividers og grupperes tilknytning til eller følelser for et sted. «Identity of place» vektlegger identifiseringen av steders egenart. Relph (1976) fremhever her tre grunnleggende elementer ved steders identitet: den fysiske konteksten, som danner bakteppet for menneskelig aktivitet, og meninger og oppfatninger av stedet. Identitet og vår opplevelse av stedet inngår i et relasjonelt forhold siden identitet både påvirker og blir påvirket av våre opplevelser. Relasjoner mellom mennesker og steder oppstår således i skjæringspunktet mellom steders identiteter, og den identiteten et enkeltindivid eller gruppe har til et sted (Relph, 1976).

Videre påpeker Relph (1976) at distinksjonen mellom en «insider» og en «outsider» er av betydning for hvilke opplevelser man har av et sted. «To be inside a place is to belong to it and to identify with it, and the more profoundly inside you are the stronger is this identity with the place» (Relph, 1976:49). Begrepet «existential insiderness» beskriver menneskers tilknytning til sitt hjemsted. De kjenner stedet og menneskene som bor der, og blir i dette miljøet akseptert

for hvem de er. «Existential insideness» omfatter således en følelse av tilhørighet og identitet knyttet til stedet: «Existential insideness is part of knowing implicitly that *this* place is where you belong – in all other places we are extential outsiders no matter how open we are to their symbols and significances» (Relph, 1976:55). Hvorvidt mine informanter anser seg selv som «insidere» eller «outsidere» er av stor betydning for hvordan de opplever Vingelen som bosted, og om de ser for seg en fremtid i bygda. Siden informantene er tilbakeflyttere, vil det være interessant å se om deres beskrivelser av tilknytningen til bygda samsvarer med begrepet «existential insideness».

Dale og Berg (2013) vektlegger i sin forståelse av stedsidentitet den tette relasjonen mellom mennesker og steder. «Identity with»-perspektivet innebærer at stedet inngår som en sentral del av vår identitetsdannelse. Det innebærer at man i tillegg til å føle tilknytning til også identifiserer seg med stedet. Oppvekststedet vil for de fleste av oss være en viktig del av vår identitet siden minner og erfaringer påvirker hvem vi er (Dale & Berg, 2013). Rose (1995, i Dale & Berg, 2013) påpeker imidlertid at vårt forhold til oppvekststed nødvendigvis ikke er positivt. Relasjonen kan også omfatte negative, likegyldige eller ambivalente følelser (Vestby, 2015). Dersom disse følelsene er fremtredende, kan dette medføre et ønske om å flytte til et sted som i større grad samsvarer med egen identitet og livsstil (Dale & Berg, 2013). Holloway og Hubbard (2001, i Vestby, 2015) fremhever at våre individuelle stedsfølelser vil være en integrert del av vår egen identitetsforståelse og vår forvaltning av denne: «To have an authentic sense of place ... is to have a sense of belonging. You talk about your home town or home region, for example, and this implies a very deep sense of attachment, making place a strong part of who you are and the way you think about yourself» (Holloway & Hubbard, 2001:76, i Vestby, 2015:166). Steder er altså en viktig del av vår identitetsdannelse og forståelsen av hvem vi er, og hvordan vi ønsker å fremstille oss selv.

2.1.4 Stedstilknytning

Ifølge Ruud (2015) omhandler stedstilknytning ulike former for emosjonelle bånd som utvikles mellom mennesker og steder. Stedsidentitet, som forklart i seksjon 2.1.3, viser imidlertid til hvordan steder inngår som en del av menneskers identitetskonstruksjoner (Lewicka, 2011). Stedsidentitet er følgelig et mer overordnet begrep enn stedstilknytning siden det omfatter både menneskers og steders identiteter (Ruud, 2015).

Stedstilknytning er en sentral dimensjon ved opplevelsen av et lokalsamfunn, og blir blant annet påvirket av sosiale relasjoner, stedets materielle kontekst, fortid, minner og følelser (Berg, 2016). Dette kan relateres til Vestby (2015) som argumenterer for tre grunnleggende dimensjoner ved stedstilknytning: natur og landskap, fysiske omgivelser og det bygde miljøet og sosiale og lokalkulturelle forhold. Førstnevnte omfatter både følelser for konkrete steder og for en bestemt type landskap og natur. Egne stedsidentifiseringer og røtter blir dermed uløselig knyttet til stedets identitet (Vestby, 2015). Hvorvidt man føler tilknytning til et lokalsamfunn og menneskene som bor der, vil påvirke om man føler seg hjemme på stedet (Berg, 2016). Sosiale relasjoner er knyttet til inkludering og ekskludering, og sosial ulikhet kan slik få konsekvenser for vår stedstilknytning. Innbyggere i et lokalsamfunn vil ha forskjellige oppfatninger av stedet, og deres stedstilknytning vil følgelig bli ulik. Etablering av stedstilknytning utvikler seg over tid, der minner og egne livsfaser er av stor betydning (Berg, 2016). Crang (1998:2, i Berg, 2016:48) påpeker at bostedet i stor grad forteller hvem du er: «Crucially, people do not simply locate themselves, they define themselves through a sense of place». Livsstil og identitet kan derfor forstås som kritiske faktorer i valg av bosted (Berg, 2016).

Lewicka (2011) vektlegger i sin beskrivelse av stedstilknytning at steder stadig blir mer homogene som følge av økt mobilitet og globalisering. Menneskers stedstilknytning er imidlertid fortsatt av betydning, og man identifiserer seg i større grad enn tidligere med mer enn ett sted (Lewicka, 2011). De fleste av oss flytter flere ganger i løpet av livet, og utvikler således en flerstedstilknytning. Dette innebærer at man identifiserer seg med flere steder, og at stedstilknytning dannes gjennom interaksjon med stedene (Berg, 2016). Det er mulig å føle tilknytning til et sted på ulike stedsskalaer, henholdsvis hjem, nabolag, by, land eller verdensdel. Hvor sterk stedstilknytning man har, er, ifølge Lewicka (2011), avhengig av stedets størrelse og menneskene som bor der, deres sosiale og økonomiske status, alder, og sosiale relasjoner på stedet. Videre kan stedets landskap og tilgang på ulike tjenester påvirke stedstilknytning. Lewicka (2011) beskriver to dimensjoner ved stedstilknytning: en sosial og en fysisk dimensjon. Førstnevnte innebærer å føle tilknytning til et sted på bakgrunn av nære bånd til nabolag, sterke symbolske verdier til stedet eller sosiale relasjoner. Sistnevnte tar derimot utgangspunkt i de fysiske kvalitetene ved stedet som blant annet vakker natur og rekreasjonsmuligheter (Lewicka, 2011).

I sin beskrivelse av stedstilknytning argumenterer Relph (1976) for at «a true sense of place» bare kan oppnås av mennesker som er oppvokst på stedet, eller har bodd der over lengre tid. Lewicka (2011) forklarer at en av de viktigste faktorene for å etablere stedstilknytning er egen botid. Det kan derfor være problematisk å etablere stedstilknytning hvis man har bodd på et sted i en kort tidsperiode. Hun påpeker imidlertid at også andre forhold kan forklare hvorvidt man får tilknytning, eksempelvis gjennom menneskers og steders historie som bidrar til å se fortid og nåtid i sammenheng. Å etablere et nettverk av stabile sosiale relasjoner er tidkrevende sammenlignet med å knytte bånd til vakker natur. Følgelig kan man anta at de som har vokst opp på stedet, knytter seg til lokalsamfunnet, mens tilflyttere i større grad knytter seg til de fysiske omgivelsene. Muligheten for at man etablerer tilknytning til et sted, er større dersom man har sterke sosiale bånd til stedet. Stedstilknytning innebærer at mennesker utvikler både sosiale og fysiske følelsesmessige bånd til ulike steder (Lewicka, 2011). Dette er relevant for min studie fordi informantens tilknytning til Vingelen og deres opplevelser av bygda som bosted påvirker hverandre gjensidig. Et interessant aspekt er om informantenes stedstilknytning har endret seg gjennom livsløpet, og hvilken betydning dette har hatt for deres flytte- og bostedsvalg.

Mennesker har et betydelig behov for å være knyttet til steder. Våre subjektive opplevelser av steder påvirker vår tilknytning, og bidrar til kunnskap og forståelse for steder. De stedene vi betrakter som hjem, er en nødvendig del av vår identitet som individer og samfunnsmedlemmer. Å føle tilknytning til et hjem betyr at man knytter seg til en spesifikk kontekst som sammenlignes med andre steder (Relph, 1976). Tuan (1977) vektla i sin forklaring av stedstilhørighet menneskers stedsopplevelser og sanselige erfaringer med steder. Vestby (2015) fremhever, i likhet med Tuan (1977), at det ikke bare er stedet i seg selv som er viktig for stedstilknytning. Stedsbaserte erfaringer er også avgjørende for vår opplevelse av steder. Steder der mennesker føler seg komfortable og trygge, bidrar til å utvikle tilhørighet til stedet. Dette gjelder særlig når stedene samsvarer med menneskers opplevelse av seg selv. Stedsfølelser kan ses i sammenheng med opplevelsen av hvem man er, og de blir uttrykt gjennom identifikasjon med en viss type steder. Vårt forhold til steder er imidlertid ikke nødvendigvis positivt; vi kan også identifisere oss mot stedet eller forholde oss nøytralt til det. Følelsen av tilknytning til stedet vil dermed i stor grad utebli. Vestby (2015) påpeker at dette kan være særlig problematisk i små lokalsamfunn der valgmulighetene er begrenset. Den manglende stedstilknytningen kan

være et resultat av at kulturen, det sosiale miljøet eller stedets størrelse ikke passer med «hvem en er» (Vestby, 2015).

Hvorvidt man velger å flytte, kan ses i sammenheng med egne ønsker og behov, samt økonomiske ressurser. Å ha stedstilknytning kan ha avgjørende betydning for valget om å flytte eller å bli boende (Dale & Berg, 2013). I sine beskrivelser av hva som gjør at man utvikler tilknytning til et sted, vektlegger Aure et al. (2015b) trivsel, nærhet til natur, at stedet er trygt og godt og at det er gode oppvekstmiljø for barn. Også Vestby (2015) forklarer stedstilknytning ut ifra naturbasert tilhørighet, og fremhever betydningen av å føle emosjonell og symbolsk tilhørighet til en bestemt type landskap eller natur. Andre forklaringsfaktorer kan være det sosiale og kulturelle miljøet der personlige relasjoner til venner og familie er viktig for å skape tilhørighet til steder. Sosial tilhørighet kan knyttes til det å føle seg hjemme, og det har ofte en sammenheng med forståelsen av hvem vi er (Vestby, 2015).

2.1.5 Ruralitet

Da denne studien omhandler tilbakeflytting til et ruralt område, er det overordnede begrepet «ruralitet» sentralt i vår forståelse av hva bygd er (Berg & Lysgård, 2004). I likhet med sted er ikke ruralitet et entydig begrep, men har blitt definert og redefinert over tid: «While cities are usually understood in their own terms, and certainly without any detectable nervousness about defining or justifying that understanding, rural areas represent more of a site of conceptual struggle» (Cloke, 2006:18). Følgelig er det lettere å begrepsfeste forståelsen av by enn forståelsen av bygd. Som Berg og Lysgård (2004) forklarer, har ruralgeografien likevel vært opptatt av å definere ruralitet fordi det er ønskelig å komme frem til et begrep med best mulig forklaringskraft.

Halfacree (2006) har vært en sentral bidragsyter i dette arbeidet. Han ønsker å etablere en forståelse som forklarer det rurale rom ut ifra sosiale og kulturelle forhold. «Space does not somehow «just exist», waiting passively to be discovered and mapped, but is something created in a whole series of forms and at a whole series of scales by social individuals» (Halfacree, 2006:44). Rom er således noe vi produserer og reproducerer gjennom våre liv og praksis. Følgelig blir rom skapt gjennom representasjoner, sosial praksis og materialitet, som videre danner utgangspunktet for Halfacrees romlige triade (Halfacree, 2006). Som Halfacree (2006) forklarer, finnes det tre dimensjoner ved ruralt rom: «rural localities» (romlige praksiser),

«formal representations of the rural» (formelle representasjoner) og «everyday lives of the rural» (det levde hverdagslivet på bygda). Førstnevnte omhandler spesiell romlig praksis, ofte relatert til produksjon eller konsumpsjon. «Formal representations of the rural» blir formidlet av planleggere og politikere, og får følgelig verdi som en «vare». «Everyday lives of the rural» viser til mangfoldige og ofte usammenhengende bilder og symboler relatert til det levde livet på bygda. Disse omfatter individuelle og sosiale elementer, som videre påvirker våre kognitive tolkninger og forhandlinger av det levde hverdagslivet. Det levde hverdagslivet og den romlige praksisen blir påvirket av den formelle makten som ligger i de formelle representasjonene av det rurale. Samtidig omfatter det levde livet alternative representasjoner som kontrasterer med de formelle. Dermed utgjør disse tre elementene det rurale rom fordi de er gjensidig avhengige av hverandre (Halfacree, 2006).

Hvordan informantene konstruerer det rurale i lys av produksjon, er særlig relevant fordi primærnæringene står sterkt i Tolga kommune (SSB, 2018c). Ruralitet kan også ses i sammenheng med konsumpsjon, levesett og livsstil, fordi de ofte belyses ved flytting fra urbane til rurale områder (Berg & Lysgård, 2004). Dette er interessant siden min studie omhandler tilbakeflytting til fjellbygda Vingelen, hvor jeg blant annet ser flytteprosessene i lys av livsstilsvalg og livsfase. Hvordan informantene opplever det levde livet i bygda etter tilbakeflyttingen, vil også påvirke deres forståelse av det rurale rom. Når det gjelder de formelle representasjonene av Tolga kommune, kan dette relateres til kommunens tilflyttingsarbeid som ble beskrevet i delkapittel 1.2. Hvilke representasjoner som blir formidlet av kommunen, kan ha betydning for hvordan tilbakeflyttere opplever det rurale rom, og hvilke forventninger de får til tilbakeflyttingen. Denne sammenhengen vil imidlertid ikke bli nærmere utdypet i oppgaven.

Hvordan mennesker opplever det rurale liv varierer (Woods, 2011). Følelsen av å høre til er en viktig forutsetning for å opprettholde rurale samfunn som tradisjonelt har vært forbundet med stabilitet. Å være en del av et samfunn hvor man føler seg hjemme, er sentralt for menneskers tilknytning til steder. Ved å identifisere seg med det rurale kan rurale samfunn utvikle en kollektiv identitet, og det kan videre bidra til å styrke menneskers tilhørighet til bygda. Dette er et relevant aspekt fordi oppgaven blant annet belyser informantenes tilknytning til og identifisering med Vingelen. Ifølge Woods (2011) er vår forståelse av det rurale sosialt konstruert gjennom produksjon og reproduksjon av diskurser som forklarer hva det rurale er, hvor det er og hvordan det bør håndteres. Han påpeker imidlertid at ruralitet ikke bare er en

tenkt kategori som er konstruert gjennom diskurser, men at det også omhandler menneskers atferd i det rurale rom, jmf. Halfacrees romlige triade (Woods, 2011). Dette kan relateres til informantenes flyttemotiver hvor både arbeid og livsstil viser til spesifikke handlinger i det rurale samfunnet. Innbyggernes opptreden i lokalsamfunnet påvirker også opplevelsen av Vingelen som bosted.

2.2 Teoretiske perspektiver på flytting

Vi lever i en tid preget av høy mobilitet både nasjonalt og internasjonalt. Å flytte er imidlertid ikke et nytt fenomen, men motivene som ligger til grunn, har endret karakter. For å forstå disse endringene viser Smith et al. (2015a) til et mobilitetsparadigme som er nødvendig for å forklare årsaker til økt frekvens av hverdagsflytting, og hvordan dette påvirker identiteten, følelsen av å høre til, følelsen av hjem og sosiale og kulturelle uttrykk. Flytting må således oppfattes som en del av menneskers mobilitet, og har videre en innvirkning på menneskers identitetsdannelse. På bakgrunn av dette forklarer Smith et al. (2015a) at flytting må forstås som levd erfaring som hjelper oss å danne hvem vi er. Innenfor en slik kontekst blir det vesentlig å forstå hvordan hverdagsliv og sosiale relasjoner skapes som følge av flytting.

Som Smith et al. (2015a) forklarer, kan flytting defineres som en permanent endring av bosted, selv om de erkjenner utfordringene ved å avgjøre varigheten av et slikt flytte- og bostedsvalg. De omtaler flytting innenfor landegrensene som intern flytting. Som følge av flytting refererer Smith et al. (2015a) til begrepet «post-migration» når de snakker om de følelsene og opplevelsene mennesker får av å befinne seg i en ny setting. Valg av bosted reflekterer sosiale ulikheter, og det kan således reprodusere sosiale ulikheter og endre steder (Smith et al., 2015b).

2.2.1 Tradisjonelle motiver for flytting

Flytte- og bostedsvalg har sosial og kulturell relevans for menneskers hverdagsliv, og er ofte en indikasjon på hvilke liv man ønsker å leve (Smith et al., 2015a). Det er en sammensatt prosess, og hvilke motiver som ligger til grunn for valget om å flytte, vil variere. Berg (2016) påpeker derimot at alle flyttevalg har en fellesnevner fordi de handler om relasjonen mellom mennesker og steder.

Som forklart i delkapittel 1.2, har denne oppgaven som formål å belyse hvorfor noen velger å flytte tilbake til Vingelen. Det er derfor relevant å se på Orderud og Onsager (1998, i Grimsrud,

2000) sin inndeling av tilbakeflyttere til rurale områder. De viser til tre kategorier basert på ulike motiver, henholdsvis jobbtibakeflyttere, miljøtibakeflyttere og retrett-tibakeflyttere. Førstnevnte kategori er ofte kjennetegnet av unge voksne som flytter tilbake til hjemstedet fordi det finnes relevante og attraktive ledige stillinger der. Miljøtibakeflyttere reduserer derimot kravene til attraktive jobber, og vektlegger i større grad bo- og oppvekstmiljø i nærheten av familie og venner, kjente omgivelser og livsformer og bedre og billigere boliger. Retrett-tibakeflyttere flytter hovedsakelig tilbake på grunn av reduserte krav til eller mislykkede jobb-, utdannings- eller familieprosjekter. Disse er ofte enslige eller enslige forsørgere, i motsetning til miljøtibakeflyttere som ofte flytter i par (Orderud & Onsager, 1998, i Grimsrud, 2000). Ifølge Wiborg og Anvik (2000, i Lysgård et al., 2000) er tilbakeflytting og tilflytting til rurale områder først og fremst knyttet til følgende faktorer: arbeid, nærhet til familie og venner, gode oppvekstvilkår for barn og unge, det rolige, trygge bygdelivet med nærhet til natur, nærhet til og kvalitet på offentlig og privat tjenestetilbud, avstand og kommunikasjon. For unge voksne uten barn vil byen være mer attraktiv som følge av de mange utdannings- og jobbmulighetene. Barnefamilier vil derimot søke seg til det de oppfatter som den idylliske bygda (Villa, 1999, i Lysgård et al., 2000; Wiborg, 1999, i Lysgård et al., 2000).

Slik det fremkommer av inndelingen til Orderud og Onsager (1998, i Grimsrud, 2000) ovenfor, er arbeid et sentralt tema i debatten om flytting. Ifølge Grimsrud og Sørli (2004) skapes det ofte et inntrykk av at tilgangen på arbeid er det avgjørende motivet for flytting. Tilgang på relevant arbeid har stor betydning for valg av bosted, men er ikke nødvendigvis den utløsende årsaken bak en flytteprosess. Behovet for arbeid må således ses i sammenheng med andre faktorer som påvirker flyttevalget. Så fremt det er mulig å finne seg relevant arbeid flere steder, blir arbeid mindre viktig når man skal velge bosted (Grimsrud & Sørli, 2004). Selv om arbeid får mindre betydning som motiv, påpeker Sørli et al. (2012) at arbeid som rammebetingelse vil være av større betydning. Arbeidsmotivene blir derfor mindre fremtredende hvis arbeidsmarkedet tilbyr flere relevante jobber (Sørli et al., 2012).

I 2008 ble det gjennomført en landsdekkende bo- og flyttemotivundersøkelse i Norge, som den første i rekken siden 1972 (Aure et al., 2011; Sørli et al., 2012). En sammenlikning av undersøkelsene fra 1972 og 2008 viser at de relativt like flyttemønstrene er kjennetegnet av en økende sentralisering. Motivene og preferansene bak de tilsynelatende like handlingene har derimot endret seg betraktelig. Undersøkelsen fra 2008 forsøker å forstå den komplekse

bakgrunnen for menneskers flyttevalg som er påvirket av både subjektive tanker og utenforliggende forhold. Resultatene fra denne undersøkelsen viser at familierelaterte årsaker har vokst frem som et svært sentralt flyttemotiv, mens arbeid, som var det mest fremtredende flyttemotivet i 1972, har gått tilbake. Forhold knyttet til sted og miljø har blitt sterkere vektlagt på grunn av økt velstand, større valgfrihet og mobilitet. Samfunnsendringene har ført med seg nye idealer knyttet til bestrebelser om å oppnå «det gode liv», få økt «bolyst» og finne «det gode sted». Et ønske om å flytte for å få større og bedre bolig med ny beliggenhet, vil således være nødvendig for å realisere det gode liv (Aure, et al., 2011; Sørliet et al., 2012). Aure et al. (2011) påpeker også at økonomiske forhold vil inngå i et slikt boligmotiv.

Som følge av endringer i familiemønstre og arbeidsmarked har vi siden 1972 sett endringer i flyttemønstrene (Sørliet et al., 2012). Det er mulig å pendle over lengre avstander enn tidligere på grunn av forbedret kommunikasjon, noe som gir flere muligheter mtp. valg av bosted. Sørliet et al. (2012) forklarer at flytte- og bostedsvalg ofte blir tatt på bakgrunn av økonomiske, sosiale og kulturelle motiver. Økonomiske motiver er knyttet til arbeid og bolig, mens det sosiale aspektet omhandler nærhet til familie. Sted og miljø er sammen med den kulturelle dimensjonen sentrale faktorer for å realisere «det gode liv». For barnefamilier er ofte sted og miljø det mest sentrale flyttemotivet, men også boligmotiver kan være fremtredende. Sistnevnte er et resultat av endringer i familiestørrelse (Sørliet et al., 2012).

De nevnte flyttemotivene relatert til barnefamilier understøttes av Aner (2016). I sin studie av danske barnefamilier viser hun til to årsaker for flytting: behov for en annen type bolig eller et ønske om å oppdra sine barn i et ruralt miljø. Hun forklarer at unge mennesker er de som flytter mest, og at deres flytte- og bostedsvalg vil være påvirket av stedstilknytning og identitet. Videre trekker Aner (2016) frem Bourdieus distinksjon mellom objektive og subjektive strukturer, og ser dette i sammenheng med menneskers flyttemotiver. Objektive strukturer refererer blant annet til økonomiske forhold og boligmarked som vil påvirke menneskers handlingsvalg. Subjektive strukturer er derimot knyttet til interaksjonen mellom mennesker og steder, og de opplevelsene og erfaringene som dannes som et resultat av dette (Aner, 2016). Mennesker skaper relasjoner til steder gjennom sine daglige rutiner. Hvorvidt disse relasjonene er positive eller negative, vil påvirke menneskers oppfatning av ulike steder, samt følelsen av å høre hjemme (Tuan, 1977). Menneskers oppfatninger av steder er derimot ikke konstant, men kan

endres gjennom livsløpet (Aner, 2016). Ifølge Tuan (1977) vil tidligere bosteder således ha betydning for fremtidige flytte- og bostedsvalg.

2.2.2 Livsstil og livsløp som motiver for flytting

Som nevnt i seksjon 2.2.1, har sted og miljø blitt fremtredende flyttemotiver som følge av økt velstand og bedre levestandard. Det gjør det mulig å dyrke personlige interesser. Fritidsinteresser blir tillagt større betydning enn tidligere, og det kan således oppstå et ønske om å bo nærmere naturen for å dyrke en aktiv livsstil. Muligheter for rural rekreasjon, eksempelvis turer til fots og på ski, jakt og fiske, er for mange av stor betydning. De rurale omgivelsene fremstår som harmoniske og trygge, og legger til rette for å ivareta en frisk, sprek og sterk kropp (Berg & Dale, 2004). I sin studie om innflytting til Rauma kommune, belyser Lyslo (2017) hvordan livsstil og interesser for friluftsliv kan påvirke flytte- og bostedsvalg.

Når det gjelder betydningen av livsstil for menneskers flytte- og bostedsvalg, viser Lysgård et al. (2000, i Lysgård & Karlsen, 2002) til følgende fire faktorer som er sentrale komponenter i en rural livsstil: fritid og boform, nærhet til familie, privat økonomi og karriere. Førstnevnte er knyttet til tette sosiale nettverk, trygghet, god plass, nærhet til natur og et aktivt friluftsliv, og dette blir ansett som positive kvaliteter. Nærhet til familie viser til et ønske om å flytte hjem igjen. Det tredje aspektet, privat økonomi, må ses i forhold til boligprisene. Den siste faktoren, karriere, skiller mellom de som flytter for å realisere en karriere, de som kan beholde sin arbeidsgiver selv om de flytter over lengre avstander og de som setter ønsket om å bosette seg i rurale områder foran egen karriere (Lysgård et al., 2000, i Lysgård & Karlsen, 2002).

Ifølge Benson (2011), som studerer britiske livsstilsflyttere i rurale Frankrike, viser livsstilsflytting til en privilegert tilværelse som gir mulighet til å ta kontroll over eget liv og realisere seg selv. Livsstilsflyttere kan defineres som relativt velstående individer som av ulike årsaker flytter til steder som uttrykker bedre livskvalitet (Benson & O'Reilly, 2009; Smith et al., 2015b). I søken etter å leve et liv i samsvar med egne ønsker forklarer Benson og O'Reilly (2009) at det er nødvendig å forlate urbane strøk til fordel for periferien. Ved flytting til rurale områder er søken etter den rurale idyll det mest fremtredende motivet (Benson, 2011). Dette er ofte knyttet til et ønske om en sunn livsstil i grønne omgivelser med trygge oppvekstvilkår for barn og unge (Benson & O'Reilly, 2009; Walford & Stockdale, 2015). Hva mennesker forstår

med den rurale idyll, kan derimot variere, og bakgrunnen for ønsket om å oppnå den rurale idyll endres gjennom livsløpet (Walford & Stockdale, 2015).

Walford og Stockdale (2015) forklarer at et valg om å flytte ofte er et uttrykk for relasjonen mellom alder og hendelser i livsløpet, samt individuelle livsstilsvalg. Flyttehandlinger kan følgelig forstås som en åpen prosess uten noen klar begynnelse og slutt, og er således en del av et livslangt identitetsprosjekt (Fosso, 2004). Vår identitetsdannelse er, ifølge Fosso (2004), romlig forankret, og blir kontinuerlig formet i interaksjon med nye steder. Også Cohen et al. (2015) påpeker at livsstilsflytting spesielt bør anses som en prosess heller enn et engangstilfelle, da mange flytter flere ganger i løpet av et livsløp. Flytteforståelsen vil derfor være basert på erkjennelsen av at livsfaser er ulike, samt erfaringer fra oppveksten, hverdagslivet og tanker om fremtiden. Hvilken relasjon man har til eget oppvekststed og hjemsted, og hvorvidt man kan realisere sine interesser på stedet, vil være av betydning for et eventuelt valg om å flytte (Fosso, 2004). Livsstilsflytting er således et resultat av individuelle valg og preferanser (Walford & Stockdale, 2015). Valg av livsstil vil forme menneskers identitet, som videre vil påvirke hvor man ønsker å bosette seg (Benson, 2011). Gjennom de to siste tiårene har vi sett en økning i antall livsstilsflyttere. Dette kan forklares på bakgrunn av ulike strukturelle endringer i samfunnet (Walford & Stockdale, 2015). Noen av de viktigste endringene omfatter et bredere tilbud innenfor høyere utdanning og større geografisk frihet som følge av bedre kommunikasjon og transport. Walford og Stockdale (2015) påpeker at disse strukturelle tilpasningene gjør det mulig å pendle over lengre avstander (Walford & Stockdale, 2015).

På bakgrunn av redegjørelsen ovenfor kan livsstil og livsløp fungere som preferanse for flytte- og bostedsvalg. Hvor man befinner seg i livsløpet, er bestemt av alder, familiestatus og livshendelser, og dette påvirker videre sannsynligheten for å flytte (Tyrrell & Kraftl, 2015). I likhet med Aner (2016) sin studie av danske barnefamilier, viser også studier av intern flytting i Storbritannia at unge voksne i alderen 16-24 er den mest mobile aldersgruppen. De flytter som følge av jobb og utdanning. Deretter følger de mellom 25 og 44 år. Tyrrell og Kraftl (2015) forklarer også at unge voksne i etableringsfasen i større grad er tilbøyelige til å flytte fra urbane til rurale områder. Familier har et sterkt ønske om å bosette seg i rurale områder for å gi sine barn tryggere oppvekstvilkår. Samfunnsutviklingen de siste tiårene viser til en tendens der mennesker tar lengre utdanning og entrer arbeidslivet senere i livsløpet. Dette kan medføre at man stifter familie senere, og ønsket om å flytte ut av byen oppstår følgelig i en høyere alder

enn tidligere. Dette eksempelet fra Storbritannia illustrer tydelig sammenhengen mellom livsløp og flytting (Tyrrell & Kraftl, 2015). Mitt utvalg består av informanter som ved tidspunktet for tilbakeflytting kan omtales som unge voksne i etableringsfasen. Tyrrell og Kraftls (2015) argumenter for at intern migrasjon må ses i lys av et livsløpsperspektiv er følgelig relevant for min studie.

2.2.3 Hjemlengsel som motiv for tilbakeflytting

Siden min studie søker svar på hvorfor et utvalg av tilbakeflyttere ønsker å vende hjem igjen til Vingelen, er det særlig relevant å se på menneskers relasjon til eget oppvekststed, og hvorvidt dette kan forklare tilbakeflytting. Røe og Sæter (2015) er interessert i hvordan individers forhold til oppvekststed kommer til uttrykk i flytteprosesser. I likhet med Morse og Mudgett (2017) viser de til fenomenet *hjemlengsel* som et sentralt motiv for flytting. Hjemlengsel illustrer de emosjonelle dimensjonene ved flytting (Morse & Mudgett, 2017). Mennesker kan oppleve sorg forårsaket av lengsel etter ens eget hjemsted eller familie i en periode man er fraværende (Morse & Mudgett, 2017). Scopelliti og Tiberio (2010, i Lewicka, 2011) som studerer hjemlengsel blant studenter i Roma, viser til en positiv korrelasjon mellom hjemlengsel og stedstilknytning. Som Røe og Sæter (2015) forklarer, er steder konstruert gjennom sosiale og kulturelle prosesser. Hvem man omgås og identifiserer seg med, er således av stor betydning for valg av bosted. Hjemlengsel kan således være en form for sosial lengsel (Røe & Sæter, 2015).

Casey (2001, i Røe & Sæter, 2015) er opptatt av kroppslige tilbøyeligheter eller disposisjoner for handling, og forklarer at steder sitter i kroppen som kroppsminner. Hjemlengsel kan resultere i en reell tilbakeflytting til bygda man vokste opp i, men dette er ikke alltid tilfelle. Det kan være ønskelig å bosette seg på et sted som ligner oppvekststedet, og som man kan identifisere seg med og etablere en varig relasjon til (Røe & Sæter, 2015). Hvorvidt man identifiserer seg med et sted, vil være påvirket av hvordan mennesker konstruerer steder gjennom sin praksis, erfaringer og minner. Dette er også av betydning for følelsen av tilhørighet og hjemlengsel (Røe & Sæter, 2015). Hjemlengsel kan være knyttet til både miljømessige egenskaper og sosiale kvaliteter ved det rurale samfunnet (Stockdale, 2004, i Laoire, 2007). Hvordan de miljømessige egenskapene til et sted kan påvirke flytteprosesser, har blitt drøftet i delkapittel 2.2. Laoire (2007) studerer irer som tidligere har bodd i urbane områder av Storbritannia og USA, og som har valgt å flytte tilbake til sine rurale oppvekststeder i Irland.

Hun viser til at mange av motivene for tilbakeflytting er relatert til familieband. Flere av tilbakeflytterne påpeker at de ønsker å være nær foreldre som har blitt syke som følge av alderdom, eller fordi de ønsker å tilbringe mer tid sammen med dem mens de fortsatt er i live (Laoire, 2007). Disse funnene understøttes blant annet av studien til Condon (2005, i Laoire, 2007) som omhandler tilbakeflytting til Karibia. Her fremkommer det at nettverk av familie og venner, og et samfunn hvor man er forholdsvis kjent, er sentrale motiver for tilbakeflytting. Tilbakeflyttere forventer å kunne dra nytte av de fordelene et godt sosialt nettverk legger til rette for, som blant annet ressurser, trygghet, støtte og tillit (Condon, 2005, i Laoire, 2007). Røe og Sæter (2015) omtaler dette som relasjonell hjemlengsel. Relasjonell hjemlengsel blir av større betydning når aktuelle tilbakeflyttere selv stifter familie, og får foreldre som begynner å bli eldre (Stockdale, 2002, i Laoire, 2007). I denne livsfasen er de mer tilbøyelige for å flytte tilbake til oppvekststedet. Laoire (2007) påpeker at tilbakeflytting også kan være drevet av en følelse av forpliktelse, hvor tilbakeflytteren ses som er ressurs i foreldrenes aldringsprosess og i lokalsamfunnet generelt.

Cassidy og McGrath (2015) undersøker hvordan det å vokse opp på en gård former sosiale relasjoner og tilknytning til stedet som man etablerer under oppveksten. Dette er sentralt for mitt prosjekt da samtlige informanter nettopp er oppvokst på gård. Barn og unge som vokser opp på gård, har vanligvis en aktiv rolle i gårdsdriften fra tidlig alder (Cassidy & McGrath, 2015). Hvorvidt mennesker føler seg fanget, eller har mulighet til å flytte mellom oppvekststedet og ønskelig destinasjon, vil påvirke deres stedstilknytning. Om man ønsker å overta gården, er for mange ungdommer et spørsmål som må overveies nøye. Dette kan bety at disse ungdommene er mobile i én fase av livet, men at de med tiden blir trukket tilbake til oppvekststedet på grunn av sine forpliktelser og forventninger om å føre gårdsdriften videre (Cassidy & McGrath, 2015). Bjørkhaug og Wiborg (2010) viser til tre faktorer som de hevder kan motivere mennesker til å overta gården: interesse for landbruk, et ønske om å bo på gården og at den skal forbli i familien. Når det gjelder gården som bosted, er det særlig tre faktorer som vektlegges, henholdsvis sosiale nettverk og tilhørighet, gode oppvekstvilkår og jobbmuligheter. Gården kan således fungere som en inntektskilde og bosted, men må samtidig ses i lys av symbolske aspekter som identitet, tilhørighet og tradisjon.

2.3 Oppsummering av teori

I dette kapittelet har jeg gjort rede for ulike teoretiske perspektiver på sted og flytting. De vil

kunne bidra til å belyse hvorfor noen velger å flytte tilbake til Vingelen, og hvordan de opplever bygda som bosted. I delkapittel 2.1 presenterte jeg ulike teoretiske perspektiver på sted, og diskuterte sted i lys av identitet og stedstilknytning. Det ble også gjort rede for begrepet ruralitet med utgangspunkt i Halfacrees romlige triade. I delkapittel 2.2 rettet jeg søkelyset mot ulike flyttemotiver. For noen kan jobb, bolig og nærhet til familie være avgjørende, mens andre vektlegger livsstil. Søken etter den rurale idyll med trygge oppvekstvilkår og grønne omgivelser er for mange sentrale flyttemotiver. Sammenhengen mellom livsløp og flytte- og bostedsvalg ble også diskutert. Avslutningsvis drøftet jeg hjemlengsel som motiv for tilbakeflytting.

3 METODE

Dette kapittelet er inndelt i fire delkapitler: kvalitativt forskningsintervju, forarbeid og intervjusituasjon, etterarbeid og analyse og forskningsetikk og forskerrollen. Først begrunner jeg valg av intervju som kvalitativ tilnærming. Videre tar jeg for meg forarbeidet, der utvalg av informanter, utforming av intervjuguide og informasjonsskriv vektlegges. Deretter gjør jeg rede for selve intervjusituasjonen. Når det gjelder etterarbeidet og analyse, fokuserer jeg på transkribering og koding av datamaterialet. Jeg gjør også rede for hvordan funn og analyse vil bli presentert. Til slutt vil jeg ta for meg forskningsetiske spørsmål med vekt på informert samtykke og konfidensialitet. Maktforhold og posisjonering, samt oppgavens pålitelighet, vil også bli drøftet. Underveis i kapittelet vil jeg kritisk reflektere over valgene som er tatt.

Som forklart i delkapittel 1.2, er formålet med denne oppgaven å få en forståelse av hvorfor noen velger å flytte tilbake til Vingelen, og hvilke opplevelser de har av bygda. For å besvare problemstillingen best mulig benyttet jeg en kvalitativ tilnærming. Problemstillingen belyses ved hjelp av tre forskningsspørsmål som omhandler tilbakeflytteres opplevelse av Vingelen. For å kunne utvikle en dyptgående forståelse av tilbakeflytteres flyttevalg anså jeg det som nødvendig å benytte en kvalitativ tilnærming.

3.1 Det kvalitative forskningsintervjuet

For å få et innblikk i tilbakeflytteres flyttevalg og deres opplevelser av Vingelen valgte jeg å benytte intervju. Intervjuet gir forskeren mulighet til å stille dyptgående spørsmål, og oppfordrer således informantene til å reflektere rundt egne tanker om flytting og bosted. Den verbale utvekslingen skjer gjennom en interaksjon mellom forsker og informant der man forsøker å legge til rette for informantenes meningsdeling. Spørsmålene i et intervju utformes slik at de gir rom for fylldige svar der informanten kan forklare og utdype hendelser eller meninger med egne ord. Følgelig kan forskeren gjennom dialog oppdage hva som anses som meningsfullt for informanten (Dunn, 2016). Kvale (2002) forklarer at formålet med intervju er å få beskrivelser av informantens livsverden som videre er gjenstand for tolkning. Disse beskrivelsene produseres gjennom interaksjon mellom forsker og informant (Kvale, 2002).

Siden jeg ønsket at intervjuet skulle ta form som en samtale der informantene fikk mulighet til å fortelle sine historier, så jeg det som hensiktsmessig å benytte dybdeintervju. Målet med

dybdeintervju er, ifølge Tjora (2012), å skape en relativt fri samtale som omhandler noen spesifikke tema som er forhåndsbestemt av forskeren. Et dybdeintervju har normalt en tidsramme på en time eller mer, der man ved å skape en tillitsfull sfære legger til rette for at informanten kan reflektere over egne erfaringer og meninger knyttet til det aktuelle temaet. Ved dybdeintervju stilles åpne spørsmål som gir informantene mulighet til å gå i dybden der de ønsker. Forskeren er også mottakelig for at informanten kan komme inn på andre tema som ikke var bestemt på forhånd, men som kan synes relevant for informanten, og dermed også sentralt for prosjektet. Tjora (2012) påpeker at dybdeintervjuer tas i bruk når man ønsker å studere informantens meninger og erfaringer. Vi er således ute etter å se verden fra informantenes ståsted (Tjora, 2012). Ved å gjennomføre dybdeintervju med en liten gruppe «riktige» mennesker vil forskeren kunne få god innsikt i det aktuelle forskningsspørsmålet (Stratford & Bradford, 2016).

3.2 Forarbeid og intervjusituasjonen

I dette delkapittelet vil jeg gjøre rede for forarbeidet. Først beskriver jeg prosjektets utvalg. Her vil det også gis en oversikt over informantene. Deretter forklarer jeg utformingen av intervjuguide og informasjonsskriv, og gir så en beskrivelse av selve intervjusituasjonen.

3.2.1 Utvalg av informanter

Når man skal sette sammen et utvalg, er det nødvendig å være bevisst *hvem* man ønsker å studere. Kvalitativ metode baserer seg på strategiske utvalg. Det innebærer at man velger informanter som er i stand til å uttale seg på en reflektert måte om det aktuelle temaet (Tjora, 2012). Hensikten med dette prosjektet er todelt. For det første ønsket jeg å undersøke ulike flyttemotiver bak informantenes valg om å flytte tilbake til eget oppvekststed, og for det andre hvilke opplevelser informantene har av å bo der. Jeg valgte derfor å avgrense informantgruppen til å bestå av tilbakeflyttere. Det vil si at innflyttere ble ekskludert med hensyn til oppgavens omfang og relevans. I forkant av rekrutteringsfasen tok jeg kontakt med ordføreren i Tolga via e-post der jeg forklarte formålet med prosjektet, og at det var ønskelig å komme i kontakt med noen som hadde god kjennskap til befolkningen i Vingelen. Jeg fikk rask respons, og ble henvist videre til varaordføreren som selv er oppvokst og bosatt i Vingelen. Han tilbød seg å hjelpe meg med å rekruttere aktuelle informanter, samtidig som han selv ønsket å stille til intervju.

Andrews og Vassenden (2007) forklarer at det kan være krevende å rekruttere informanter når

man forsker i ukjent terreng, og etablering av kontakter er nødvendig for å få innpass og tilgang til informanter. Snøballmetoden er, i en slik kontekst, en utbredt utvalgsmetodikk. Den innebærer at forskeren starter med et begrenset utvalg, førstekontakter, som gradvis vokser ved å motta tips om aktuelle informanter (Andrews & Vassenden, 2007). Varaordføreren i Tolga kommune var min førstekontakt og portåpner. I løpet av rekrutteringsfasen opplevde jeg imidlertid at ikke alle var like villige til å la seg intervju. Thagaard (2013) forklarer at dette vanligvis skyldes manglende tid og interesse. Informantutvalget er således også et tilgjengelighetsutvalg, altså et resultat av hvem som var tilgjengelige og ønsket å delta (Andrews & Vassenden, 2007). Følgelig kan det være grunn til å anta at det endelige utvalget til en viss grad består av informanter som opplever problemstillingen som relevant og engasjerende. Dette kan videre være en indikator på at disse informantene opplever bostedet annerledes enn de som ikke ønsket å delta (Tjora, 2012).

Den endelige informantgruppen omfattet ti tilbakeflyttere i alderen 26 til 52 år. Jeg intervjuet fem kvinner og fem menn. Fem av informantene var gift, fire var samboer og én var enslig. Ni av ti informanter hadde egen familie, der fem av dem flyttet tilbake til Vingelen med familien, mens fire av informantene stiftet familie etter tilbakeflyttingen. I den sistnevnte kategorien var det én informant som traff sin nåværende samboer etter tilbakeflyttingen. Hvor lenge informantene hadde bodd utenfor Vingelen, varierte fra fire til 14 år. Det var også store variasjoner i hvor lenge informantene hadde bodd i Vingelen etter tilbakeflyttingen, fra fire til 24 år. Disse variasjonene er nødvendigvis ikke en svakhet i datamaterialet, fordi de som har bodd utenfor Vingelen over en lengre periode, kan ha et bedre grunnlag for å forklare hvorfor de ønsket å flytte tilbake. Samtidig kan de informantene som har bodd i bygda lengst, ha et bedre utgangspunkt for å si noe om hvorfor de har blitt værende. Når det gjelder hvor mange informanter som er hensiktsmessig, forklarer Cameron (2016) at dette vurderes i forhold til et «metningspunkt». Dette innebærer at datainnsamlingen avsluttes når studier av flere enheter ikke synes å gi ytterligere forståelse av de fenomenene som studeres (Cameron, 2016). Hvis utvalget er for stort, kan det være utfordrende å tolke datamaterialet. Hvor fyldig informasjon et intervju genererer, har større betydning enn antall informanter (Stratford & Bradshaw, 2016). Jeg valgte å avslutte datainnsamlingen etter ti intervjuer fordi flere av informantenes forklaringsfaktorer var relativt like. Samtidig var det enkelte informanter som bidro med andre synspunkter, og jeg kunne derfor med fordel hatt noen flere. På bakgrunn av oppgavens omfang og tid til rådighet valgte jeg likevel å avslutte datainnsamlingen. Da jeg hadde transkribert alle

intervjuene, anså jeg datamaterialet som tilstrekkelig fyldig for å belyse problemstillingen, og det var derfor ikke nødvendig med flere informanter. Nedenfor følger en kort beskrivelse av informantene. For å sikre anonymitet har jeg gitt de ti tilbakeflytterne fiktive navn.

Tabell 1: Oversikt over informantene.

Informant	Bakgrunn
Lise, midt i 30-årene	Har samboer og to barn. Flyttet tilbake til Vingelen etter 14 år ute, og har etter det bodd fire år i bygda.
Ane, midt i 30-årene	Har mann og tre barn. Flyttet tilbake til Vingelen etter 14 år ute, og har etter det bodd fem år i bygda.
Solveig, slutten av 40-årene	Har mann og tre barn. Flyttet tilbake til Vingelen etter ni år ute, og har etter det bodd 19 år i bygda.
Lars, midt i 40-årene	Har kone og tre barn. Flyttet tilbake til Vingelen etter åtte år ute, og har etter det bodd 17 år i bygda.
Mathias, midt i 20-årene	Enslig. Flytter tilbake til Vingelen våren 2018 etter fem og et halvt år ute.
Maja, midt i 40-årene	Har mann og tre barn. Flyttet tilbake til Vingelen etter fire år ute, og har etter det bodd 22 år i bygda.
Ingrid, midt i 30-årene	Har samboer og to barn. Flyttet tilbake til Vingelen etter syv år ute, og har etter det bodd fem år i bygda.
Håvard, slutten av 30-årene	Har samboer og to barn. Flyttet tilbake til Vingelen etter åtte år ute, og har etter det bodd ni år i bygda.
Jonas, midt i 30-årene	Har samboer og tre barn. Flyttet tilbake til Vingelen etter elleve år ute, og har etter det bodd fem år i bygda.
Gustav, starten av 50-årene	Har kone og tre barn. Flyttet tilbake til Vingelen etter seks år ute, og har etter det bodd 24 år i bygda.

3.2.2 Informasjonsskriv og intervjuguide

I forkant av rekrutteringsfasen utarbeidet jeg et informasjonsskriv der jeg ga en kort beskrivelse av prosjektet, hva det innebar å samtykke til deltakelse og hvordan datamaterialet ville bli behandlet og lagret. Det ble her informert om at deltakelsen var frivillig, og at jeg ville etterfølge kravet om anonymitet så langt det lot seg gjøre. Det ble påpekt at fullstendig konfidensialitet ikke kunne garanteres, fordi studieområdet ikke ble anonymisert, og at det følgelig ville være

en mulighet for at lokale innbyggere kunne gjenkjenne informanter (se vedlegg 1). Dunn (2016) forklarer at opplysninger om prosjektets formål og deltakelse først bør gis når informantene har samtykket til å delta på intervju. I samråd med veileder valgte jeg imidlertid å legge ved informasjonsskrivet da jeg sendte ut forespørsel om deltakelse i prosjektet til de aktuelle informantene. Dette ble gjort ut ifra prinsippet om at forskeren må ha deltakernes informerte samtykke. Prinsippet om informert samtykke er forklart i seksjon 3.4.1. Jeg valgte også å ta med informasjonsskrivet i papirformat til alle intervju for å innhente informantenes skriftlige samtykke. De to informantene som gjennomførte intervjuet via e-post, skannet den signerte samtykkeerklæringen og videresendte den til meg. Ved bruk av informasjonsskriv sikret jeg at alle informantene hadde lest og forstått informasjonen som var gitt, og at de var innforstått med at datamaterialet kunne benyttes i oppgaven. Dowling (2016) understreker at informantene må vite nøyaktig hva de samtykker til. Derfor må forskeren forklare tydelig hva prosjektet omhandler, og hva som er forventet av informantene som deltar (Dowling, 2016). I tråd med dette ble informasjonsskrivet gjennomgått med informantene i forkant av intervjuene, og de fikk mulighet til å stille spørsmål hvis noe var uklart. Jeg fikk også anledning til å utdype og konkretisere der det var nødvendig. Ved å benytte et informasjonsskriv ble det lettere for alle parter å ha oversikt over hvilken informasjon som var gitt. Som Dowling (2016) forklarer, oppnår informantene en viss kontroll over egen deltakelse gjennom prinsippet om informert deltakelse.

Som nevnt i seksjon 3.1.1, valgte jeg å benytte det kvalitative dybdeintervjuet som metode. Tjora (2012) forklarer at det kan være hensiktsmessig å bruke en intervjuguide for å strukturere spørsmålene man ønsker å få besvart. Det ble derfor utformet en intervjuguide for intervjuene med tilbakeflytterne. Flere forfattere forklarer at en intervjuguide kan struktureres på ulike måter, fra en grov skisse over tema til et detaljert oppsett med gjennomtenkte formuleringer (Dunn, 2016; Kvale, 2002; Thagaard, 2013; Tjora, 2012). På bakgrunn av de aktuelle forskningsspørsmålene og min begrensede erfaring som intervjuer valgte jeg å benytte det Dunn (2016) omtaler som en semi-strukturert intervjuguide. Ifølge Dunn (2016) inneholder denne ulike hovedtema med tilhørende formulerte spørsmål, men påpeker samtidig at intervjueren ikke er begrenset til disse. Ved å velge en slik tilnærming fikk jeg mulighet til å følge intervjupersonens fortelling og eventuelle avsporinger underveis, samtidig som jeg forholdt meg til temaene som var sentrale for problemstillingen (Dunn, 2016). Den teoretiske kunnskapen jeg tilegnet meg i forkant av intervjuene, var således et nyttig hjelpemiddel for å

få til en flytende samtale. Dessuten ville jeg klare å gripe fatt i sentrale poeng informanten kom med underveis. Samtidig kjente jeg på utfordringen det kan være å formulere spørsmål der og da.

Intervjuguiden ble utformet slik at det innledningsvis ble stilt såkalte oppvarmingsspørsmål (Tjora, 2012). Disse omhandlet informantenes bakgrunn og flyttehistorie (se vedlegg 2). Videre stile jeg spørsmål som var knyttet til informantenes flyttemotiver og deres opplevelse av Vingelen som bosted. Hvorvidt sosiale relasjoner, naturomgivelser og minner fra egen oppvekst har hatt betydning for informantene, ble her tematisert. Dette omtales av Tjora (2012) som refleksjonsspørsmål, og danner kjernen i intervjuet. Avslutningsvis stilte jeg spørsmål der informantene fikk mulighet til å rette søkelyset mot tema som vi ikke hadde snakket om, eller om det var noe informantene ønsket å utdype. Hensikten med disse avrundingsspørsmålene er å normalisere situasjonen mellom intervjuer og informant som i utgangspunktet ikke kjenner hverandre, og som derfor normalt ikke ville hatt en så personlig samtale (Tjora, 2012). En slik struktur på intervjuguide blir av Dunn (2016) omtalt som pyramidestruktur.

3.2.3 Intervjusituasjonen

Åtte av ti intervju fant sted i Vingelen. Seks intervju ble gjennomført siste uken i september, mens fem intervju ble utført første uken i oktober. Ifølge Longhurst (2010) kan stedet som intervjuet blir gjennomført på, ha betydning for intervjuets flyt og resultater. Derfor lot jeg det være opp til informantene å avgjøre hvor vi skulle møtes. Fire intervju ble gjennomført på kafé, to intervju hjemme hos informantene og to på informantens arbeidsplass. To intervju ble utført via e-post fordi informantene måtte avlyse det avtalte intervjuet. Tjora (2012) forklarer at intervju per e-post kan fungere godt dersom informanten er engasjert i temaet. Dette viste seg å være tilfelle da informantene svarte utfyllende på spørsmålene som ble stilt. I informasjonsskrivet skrev jeg at estimert tid på intervjuet var én time, slik at informantene kunne sette av tilstrekkelig med tid. De fleste intervjuene hadde imidlertid en varighet på 40-50 minutter. Min evne til å følge opp sentrale poeng informanten kom med underveis, og hvor utfyllende informasjon informantene ga, ville påvirke lengden på intervjuet. Jeg valgte å ta opp samtlige intervju med lydopptaker, siden jeg anså dette som et godt hjelpemiddel for å etablere og opprettholde en mest mulig naturlig samtale i intervjusituasjonen. Dette ble gjort med samtykke fra informantene. Denne vurderingen understøttes av Dunn (2016) som forklarer at lydopptak sikrer en bedre flyt i samtalen fordi intervjueren ikke har behov for å notere i like

stor grad. Dette gjør det enklere å være en aktiv og kritisk lytter som kan be om utdypning og konkretisering der det er nødvendig. Lydopptak gir en visshet om at man får med seg alt som blir sagt, og intervjueren får mulighet til å rette sin fulle oppmerksomhet mot det som blir fortalt. Tjora (2012) påpeker også at lydopptak gjør det mulig å kunne bruke sitater. I tillegg til lydopptak hadde jeg en notatbok og penn foran meg, slik at jeg kunne notere stikkord og oppfølgingsspørsmål til det informantene fortalte hvis dette var nødvendig. Selv om lydopptak har flere fordeler, understreker Dunn (2016) at informantene er mer sårbare for å bli gjenkjent, noe som kan medføre etiske utfordringer. Det er fare for at informantene utelater informasjon hvis de er usikre på om de kan bli gjenkjent. For å unngå dette er det viktig å etablere tillit til informanten og gjøre det klart for han/hun hvordan lydopptaket brukes og oppbevares. Dette ble avklart i informasjonsskrivet som informantene signerte før intervjuene (se vedlegg 1). Videre er det en risiko for å bli utsatt for en teknisk svikt som medfører at man sitter igjen med et ufullstendig datamateriale (Dunn, 2016). Det er derfor nødvendig at intervjueren er godt forberedt også når det gjelder utstyret som skal benyttes. I tillegg til dette er det viktig å forsikre seg om at lydopptakeren fungerer slik den skal underveis i intervjuet.

Som nevnt ovenfor, ble intervjuene gjennomført i månedsskiftet september/oktober, og det var forholdsvis tidlig i arbeidsprosessen. Dette var et bevisst valg fordi jeg så verdien av å komme tidlig i gang med intervjuprosessen. I forkant hadde jeg lest relevant teori og metodelitteratur, men det vil alltid være mulig å lese seg opp ytterligere. Underveis i prosessen dukket det opp nye spørsmål og synspunkter som jeg ikke hadde reflektert over på forhånd, og jeg anså det derfor som hensiktsmessig å foreta noen små endringer i intervjuguiden. Dette omfattet blant annet omformuleringer av spørsmål og utforming av nye oppfølgingsspørsmål. Det siste intervjuet var følgelig av bedre kvalitet enn det første. Selv om det kvalitative intervjuet formes underveis, opplevde jeg intervjuprosessen som oversiktlig og håndterbar. Dette skyldes at jeg i forkant hadde satt meg godt inn i det teoretiske rammeverket, og intervjuguide og informasjonsskriv var utformet på forhånd.

3.3 Etterarbeid og analyse

I dette delkapittelet gjør jeg rede for hvordan datamaterialet ble behandlet i etterkant av intervjuene, hvordan jeg har kodet det og hvilke analyseteknikker jeg har benyttet.

3.3.1 Transkribering og koding

Den kvalitative forskningsprosessen kan beskrives som en syklisk modell der de ulike fasene i prosessen overlapper hverandre (Thagaard, 2013). Dette gjelder særlig analyse og tolkning som betraktes som gjennomgående aktiviteter i hele prosessen. Refleksjon rundt hvordan materialet kan belyses, foregår også ved interaksjon mellom forsker og informant i intervjusituasjonen. Thagaard (2013) forklarer at forskeren, gjennom sine subjektive tolkninger, er med på å produsere data fordi egne tanker påvirker hva forskeren velger å vektlegge.

Dybdeintervju genererer store datamengder, og det stiller således krav til forskerens kompetanse om å behandle og analysere datamaterialet (Tjora, 2012). Da intervjuene var gjennomført, hadde jeg 10 lydopptak som var klare for transkribering. Å transkribere er en tidkrevende prosess som omfatter en skriftlig reproduksjon av det formelle intervjuet. Det bør være høyt samsvar mellom det muntlige og skriftlige språket slik at man kan sitere informantene korrekt (Dunn, 2016). Kvale (2002) forklarer at starten på analyseprosessen innebærer å strukturere datamaterialet, og at transkribering derfor er en del av selve analysen. Man utvikler en nær forståelse av datamaterialet, og tanker man gjør seg underveis, anses å være en del av analyseprosessen (Dunn, 2016). Crang og Cook (2007) anbefaler å beregne minimum seks til åtte timer ved transkribering av et 60 minutters intervju, avhengig av individuelle faktorer som skrivehastighet og konsentrasjonsevne. Under transkriberingen valgte jeg å gi informantene fiktive navn for å sikre anonymitet, og lydopptakene ble slettet da arbeidet var fullført.

Neste steg i analyseprosessen var koding av datamaterialet. Koding er en tilbakevendende prosess der forskeren beskriver avsnitt eller utsnitt av datamaterialet (Cope, 2016; Tjora, 2012). Målet er å etablere koder som representerer det empiriske datamaterialet godt (Tjora, 2012). Jeg valgte først å benytte en temasentrert analytisk tilnærming (Thagaard, 2013), der jeg vektla det å flytte tilbake til Vingelen, og det å bo der. Hver av disse hovedtemaene har to tilhørende undertemaer. Som Thagaard (2013) forklarer, er hensikten med denne tilnærmingen å sammenligne informasjon fra alle informantene om hvert tema. I denne innledende fasen benyttet jeg deskriptive koder, som ifølge Cope (2016) reflekterer temaer som er synlige på overflaten. Intervjuene med tilbakeflytterne ble delt inn i fire temaer: deres bakgrunn, hvorfor de flyttet tilbake til Vingelen, deres oppfatninger av Vingelen og tilknytning og identitet. For lettere å kunne orientere meg i det transkriberte datamaterialet fikk hvert tema egen fargekode.

Jeg beveget meg deretter over i en tolkende fase der dataenes meningsinnhold ble knyttet til prosjektets teoretiske rammeverk (Cope, 2016).

Det blir derimot hevdet at temasentrerte tilnærminger ikke ivaretar det helhetlige perspektivet (Thagaard, 2013). Ved å sammenligne informasjon fra ulike informanter løsrives tekstutdragene fra sin opprinnelige kontekst. På bakgrunn av dette benyttet jeg også en personsentrert analytisk tilnærming som innebærer fremstilling av materialet der søkelyset rettes mot personer (Thagaard, 2013). Thagaard (2013) forklarer at en kombinasjon av temasentrerte og personsentrerte tilnærminger vil være fordelaktig for å oppnå forståelse av dataenes meningsinnhold, samtidig som man får oversikt over materialet. Analysen av empiriske data blir presentert i kapittel fire der jeg forklarer funnene og drøfter dem under de aktuelle temaene.

3.3.2 Subjektivitet i kvalitativ forskning

Kvalitativ forskning omfatter sosiale interaksjoner, noe som innebærer at forskeren er med på å forme datamaterialet (Dowling, 2016). Som følge av forskerens nærhet til feltet påpeker Tjora (2012) at det er nødvendig å være bevisst sin egen rolle i samhandling med informantene, datamaterialet og de teoretiske perspektivene. Han forklarer videre at forskerens forståelse er basert på personlig bakgrunn og erfaring, og at dette kan påvirke hvordan prosjektet utvikler seg. Det er derfor viktig at man reflekterer over hvordan egne tolkninger blir dannet (Tjora, 2012). Når man benytter intervju, etablerer man kontakt mellom forsker og informant, og datamaterialet er således sosialt konstruert gjennom spørsmålene som stilles (Crang & Cook, 2007). Dette subjekt-subjekt forholdet mellom forsker og informant innebærer at begge parter påvirker resultatet (Thagaard, 2013).

Valgene som er tatt gjennom forskningsprosessen, må ses i lys av mine subjektive oppfatninger. Det er derfor nødvendig å reflektere rundt valg av spørsmål i intervjuguiden og hvordan disse er utformet. Videre er det sentralt å reflektere rundt hvordan min tilstedeværelse i intervjusituasjonen påvirker svarene informantene gir, og hvilke data jeg velger å vektlegge i analysen. De vurderingene man gjør underveis, bestemmer i stor grad hvilken retning prosjektet tar. Det er derfor viktig at man som forsker er bevisst på hvordan man selv er med å påvirke forskningsprosessen (Dowling, 2016). Dowling (2016) understreker at man i kvalitativ

forskning ikke kan unngå subjektivitet fordi man kommer nært på informantene. For å styrke oppgavens validitet er det derfor viktig å være bevisst på sin egen subjektivitet.

3.4 Forskningsetikk og forskerrollen

Etiske hensyn er sentralt i alle forskningsprosjekter (Dowling, 2016). Når man genererer data gjennom kvalitative forskningsmetoder, kommer forskeren nært på informantene, og etiske hensyn blir spesielt viktig (Tjora, 2012). Disse etiske overveielsene er særlig knyttet til forskerens atferd, og hvor nærgående spørsmål man kan stille av hensyn til informantene (Dowling, 2016). Tjora (2012) forklarer at vanlig høflighet kan gi et godt grunnlag for å nærme seg disse problemstillingene på en etisk forsvarlig måte. I dette delkapittelet gjør jeg rede for noen viktige aspekter ved kvalitativ forskningsetikk.

3.4.1 Informert samtykke og konfidensialitet

I henhold til Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2016) innhentet jeg informert samtykke fra mine informanter fordi prosjektet omhandlet personopplysninger. Jeg ga informantene tilstrekkelig informasjon om hva deltakelse i prosjektet innebar, dets formål og eventuelle konsekvenser av deltakelse. Dette ble gjort for å sikre at informantene hadde forstått hva deltakelse gikk ut på, og at deres beslutning om å delta ble tatt på bakgrunn av relevant informasjon (NESH, 2016). For å sikre frivillig deltakelse påpeker Silverman (2005) at skriftlig samtykke bør benyttes. Dette er også viktig for å tydeliggjøre forskerens ansvar og for å sikre informantenes rettigheter (NESH, 2016). I forkant av prosjektets oppstart søkte jeg om konsesjon fra Norsk senter for forskningsdata (NSD) for å innhente personopplysninger.

Når det gjelder konfidensialitet, innebærer dette at man ikke skal offentliggjøre personopplysninger som kan medføre at informantene blir gjenkjent (Kvale, 2002; NESH, 2016). I informasjonsskrivet ble det forklart at personopplysninger ville bli behandlet konfidensielt. Formålet med dette er å sikre informantenes personvern, og det ble gjort ved å benytte fiktive navn og maskere andre identifiserbare karakteristikk (Dowling, 2016; Kvale, 2002). Dette er mulig så lenge det ikke påvirker selve datamaterialet. Således vil prinsippet om konfidensialitet legge premisser for hvordan datamaterialet skal behandles. (Thagaard, 2013). I seksjon 3.2.1 gjør jeg rede for prosjektets utvalg. Det fremkommer at varaordføreren i Tolga kommune er min førstekontakt, og at han har stilt til intervju på lik linje med de andre

informantene. Ved å maskere identifiserbare fakta så langt det lar seg gjøre, skal det i prinsippet ikke være mulig å koble han til sitater eller personlige historier som er gjengitt i oppgaven. I informasjonsskrivet ble det derimot påpekt at Vingelen som studieområde ikke ville bli anonymisert, og at dette kunne medføre en mulighet for at lokale innbyggere ville gjenkjenne informanter. Jeg kunne derfor ikke garantere fullstendig konfidensialitet.

3.4.2 Maktforhold og posisjonering

I intervjusituasjonen er forskeren i interaksjon med informantene, og det vil derfor utvikle seg maktforhold. Maktforhold er knyttet til hvilken posisjon forskeren og informantene har og den kunnskapen de besitter, og det vil videre påvirke intervjusituasjonen. Ifølge Dowling (2016) finnes det tre typer maktforhold: gjensidig forhold, asymmetriske forhold og potensielt utnyttende forhold. Førstnevnte innebærer at forsker og informant er i sammenlignbare sosiale posisjoner der de har relativt like fordeler ved å delta. Hvis det derimot er betydelig forskjell i den sosiale posisjonen til forsker og informant, er det snakk om asymmetriske forhold. Dette kan oppstå hvis informanten har en overordnet stilling i henhold til temaet som tas opp. Den tredje typen maktforhold inntreffer ofte ved forskning på sårbare grupper. Siden makt eksisterer i alle sosiale relasjoner, vil den også være fremtredende i kvalitativ forskning (Dowling, 2016).

Det er nødvendig å være klar over hvilke potensielle maktforhold som kan oppstå. Det gir mulighet for å tilrettelegge intervjusituasjonen på best mulig måte, og for å unngå at den oppleves som ubehagelig for informanten. Mine intervju var preget av et relativt gjensidig forhold. Dette henger sammen med min posisjon som student, fordi samtlige informanter kan kjenne seg igjen i denne situasjonen. Videre kan dette føre til at de er mer komfortable med å dele sine tanker og følelser rundt tilbakeflytting til Vingelen og bygda som bosted.

Den evnen man har til å fortolke enkelte intervjusituasjoner, er avhengig av de personlige egenskapene man er i besittelse av. Dowling (2016) peker her på debatten som omhandler de relative fordelene ved å være en «insider» eller en «outsider». Å være en «insider» innebærer at forskeren deler flere egenskaper med informantene i prosjektet. En «outsider» vil derimot skille seg betydelig fra informantene. En sentral antakelse i denne debatten er at innsamling av data og analyseprosessen vil være mer valid dersom den er foretatt av en insider. Dette begrunnes med at informantene sannsynligvis vil snakke mer åpent og fritt, samtidig som forskeren i større grad vil forstå hva de snakker om fordi han/hun deler de samme erfaringene.

En «outsider» vil ha en annen forståelse av omverdenen enn sine informanter, noe som kan medføre at forskerens fortolkninger blir ansett som mindre pålitelige. Det er imidlertid mulig at informantene, i samtale med en «outsider», i større grad utdyper sine synspunkter eller følelser for å nå frem til forskeren.

Dowling (2016) understreker at det å være en insider eller en outsider ikke er et enten-eller-spørsmål. I motsetning til mine informanter er jeg hverken oppvokst eller bosatt i Vingelen. Min opplevelse av Vingelen som rural idyll, jmf. seksjon 2.2.2, har bakgrunn i mine 25 år som hytteturist i bygda. Utover dette har jeg ikke inngående kjennskap til innbyggerne og miljøet i bygda. Samtlige informanter var nysgjerrige på min relasjon til Vingelen, og jeg opplevde at den innledende delen av samtalen skapte en god ramme for intervjuet. I seksjon 3.3.2 refererte jeg til Tjora (2012) som forklarer at forskerens personlige bakgrunn og erfaring vil påvirke hvordan man tolker datamaterialet. Det var derfor ønskelig å være bevisst på hvordan min opplevelse av bygda påvirket intervjuets utvikling og min tolkning av datamaterialet i etterkant.

3.4.3 Kvalitetssikring

Kvalitativ forskning forholder seg til et fortolkende paradigme der forskerens engasjement for det aktuelle forskningstemaet vil medføre utfordringer når det gjelder objektivitet (Tjora, 2012). Fullstendig objektivitet er ikke mulig å oppnå, og det resulterer i et behov for refleksjon og redegjørelse av hvordan forskerens posisjon kan påvirke forskningen. Tjora (2012) forklarer at transparens således er et viktig krav til presentasjon av forskningsresultater. Det vil si at det skal komme tydelig frem hvordan forskningen er gjennomført, hvilke valg som er tatt, hvilke teorier som er anvendt og eventuelle utfordringer som oppstod underveis. Pålitelighet viser til de valgene som tas underveis i arbeidsprosessen, mens transparens handler om hvordan disse valgene formidles i det publiserte materialet. Hvordan forskeren har valgt å rekruttere informanter, og hva slags relasjon som er etablert mellom forsker og informant, er av betydning for forskningens pålitelighet. En redegjørelse av hvilken informasjon datagenereringen gir, og hva som er forskerens egne tolkninger, er også nødvendig. Videre forklarer Tjora (2012) at påliteligheten kan styrkes ved å benytte direkte sitater fordi informantenes stemme til en viss grad blir synlig for leseren. I samsvar med dette viser jeg i kapittel fire til sitater og personlige historier for å belyse problemstillingen.

På bakgrunn av kravet om transparens og pålitelighet har jeg i delkapittel 3.2 gitt en beskrivelse av prosjektets forarbeid. Der har jeg vektlagt utvalg av informanter, utforming av informasjonsskriv og intervjuguide og gjennomføring av selve intervjusituasjonen. I delkapittel 3.3 har jeg gjort rede for hvordan datamaterialet er bearbeidet. utfordringer knyttet til konfidensialitet, maktforhold og posisjonering blir diskutert i delkapittel 4.4.

Overførbarhet handler om hvordan tolkninger som utvikles innenfor et bestemt forskningsprosjekt, kan ha relevans i andre sammenhenger. Det er nødvendig at forskeren gjør rede for overførbarheten til et enkeltstående prosjekt, og grunnen er at kvalitativ forskning ikke følger fastlagte kriterier for gjennomføringen (Thagaard, 2013). Overførbarhet handler således om å argumentere for hvordan prosjektet er gjennomført på en pålitelig måte (Baxter, 2016). Følgelig vil utfallet av min studie ha relevans for studier innen lignende sammenhenger dersom kravet om pålitelighet er tilfredsstillt. Validitet viser til forskerens tolkninger av datamaterialet, og hvorvidt disse tolkningene kan vurderes som gyldige. For å styrke forskningens validitet er det nødvendig å foreta en kritisk redegjørelse av analyseprosessen (Silverman, 2005). Dette blir gjort i delkapittel 4.4. Her gjør jeg rede for hvilke analyseteknikker som ble benyttet, og betydningen av subjektivitet, etikk og forskerrollen i kvalitativ forskning blir drøftet. Validitet er således knyttet til spørsmålet om de svarene vårt forskningsprosjekt genererer, faktisk er svar på de spørsmålene vi har forsøkt å stille (Tjora, 2012).

I dette kapittelet har jeg gjort rede for metodiske tilnærminger. For å belyse problemstillingen intervjuet jeg ti tilbakeflyttere. I forkant av intervjuene utarbeidet jeg et informasjonsskriv og en semi-strukturert intervjuguide. Jeg har også gitt en beskrivelse av selve intervjusituasjonen. Når det gjelder etterarbeid av datamaterialet, transkriberte jeg først alle intervjuene, og deretter benyttet jeg deskriptive og teoretiske koder. Av analyseteknikker valgte jeg å kombinere temasentrerte og personsentrerte tilnærminger. I forbindelse med dette drøftet jeg betydningen av subjektivitet i kvalitativ forskning. Avslutningsvis kom jeg inn på forskningsetiske spørsmål knyttet til feltarbeidet, forskerrollen og analysen. I det neste kapittelet vil analysen og resultatene fra intervjuene bli presentert og diskutert.

4 EMPIRISKE FUNN OG DISKUSJON

I dette kapittelet presenterer jeg de viktigste funnene fra de ti intervjuene med tilbakeflyttere til Vingelen, og diskuterer dem i lys av relevant teori. Jeg har hovedsakelig benyttet en temasentrert analytisk tilnærming (Thagaard, 2013) hvor funnene er delt inn i to hovedtemaer. Det første temaet tar for seg tilbakeflyttingen til Vingelen, mens det andre omhandler bygda som bosted. Videre har jeg organisert de to hovedtemaene i underkategorier med utgangspunkt i kodingen. Jeg har også innslag av en personsentrert analytisk tilnærming (Thagaard, 2013) siden de viktigste funnene blir presentert i form av sitater og gjenfortellinger fra informantene. Disse funnene blir i delkapittel 4.1 først og fremst diskutert i lys av tidligere forskning og teorier om flytting. Teorier om sted, identitet og tilknytning blir vektlagt i delkapittel 4.2. Jeg ønsker imidlertid ikke å trekke et fullstendig skille mellom teoriene om flytting og sted fordi disse er nært relatert og dermed relevant i begge delkapitlene. Kapittelet blir avrundet ved å gi noen generelle betraktninger knyttet til studiens funn.

4.1 Å flytte tilbake til Vingelen

I henhold til problemstillingen som ble presentert i delkapittel 1.2, er informantenes valg av å flytte tilbake til Vingelen og deres opplevelser av flytteprosessen en sentral del av oppgaven. Jeg har valgt å organisere dette hovedtemaet i to seksjoner. I første seksjon gjør jeg rede for informantenes bakgrunn, og ser den i sammenheng med deres flyttevalg. I andre seksjon diskuterer jeg informantenes flyttemotiver med vekt på livsstil, livsløp, jobb og hjemlengsel.

4.1.1 Informantenes bakgrunn

Som nevnt i seksjon 3.2.2 ble det i intervjuene stilt spørsmål som omhandlet informantenes bakgrunn og flyttehistorie. Felles for alle informantene er at de er oppvokst i Vingelen. På grunn av utdanning valgte samtlige informanter å flytte fra bygda for deretter å vende hjem igjen av ulike årsaker. Når det gjelder informantenes tidligere flyttemønstre, har alle bodd i urbane områder tidligere. Størrelsen på byene og hvor lenge de har bodd der, varierer. Flere av informantene har bodd i store norske byer som Oslo og Trondheim. To av informantene har også bodd i urbane områder i utlandet. Maja, Lise, Lars, Gustav og Mathias har bodd i kun ett urbant område tidligere. Sistnevnte, som er i midten av 20-årene, er den eneste informanten som har bodd i utlandet gjennom hele studietiden. Enkelte av informantene har imidlertid bodd

i flere mellomstore og store byer i Norge. Ingrid er en representant for denne kategorien. Hun flyttet tilbake til Vingelen for fem år siden etter å ha bodd flere år i Oslo. Hun forteller:

Da jeg var ferdig på ungdomsskolen, flyttet jeg til Lillehammer for å gå på Norges Toppidrettsgymnas. I løpet av disse tre årene reiste jeg mye både i Norge og i utlandet. Motivasjonen for å satse videre på skiskyting fikk seg en knekk etter russetiden, og jeg flyttet til Trondheim for å studere økonomi. Jeg mistrikket med studiene og flyttet hjem igjen etter et halvt år. Etter hvert startet jeg på lærerskolen i Trondheim, og valgte å flytte til Oslo for å ta det siste fordypningsåret i kroppsøving.

I likhet med Ingrid har også Ane bodd i flere urbane områder. I løpet av studietiden i Trondheim var hun på utveksling til Australia. Da hun var ferdig med studiene, flyttet hun til Oslo sammen med kjæresten, og der bodde de noen år før hun flyttet tilbake til Vingelen med familien. Hun sier:

Til slutt ble det jo til at mannen min ble med, for det handler om at begge må ta valget. Det som gjorde det, var at jeg sa det var greit at han kunne pendle. Han ville beholde jobben sin i Oslo fordi det var den mest spennende jobben han kunne ha.

Dette kan ses i sammenheng med Walford og Stockdales (2015) analyse av britisk flytteforskning som viser til hvordan bedre kommunikasjonsteknologi fører til større geografisk frihet. Pendling over lengre avstander blir mulig som følge av strukturelle endringer (Sørli et al., 2012; Walford & Stockdale, 2015). Dette innebærer at arbeidssted og valg av bosted i større grad er uavhengige av hverandre enn tidligere. Beslutningen om å flytte kan derfor bli enklere fordi man i dag har bedre muligheter for å opprettholde kontakt over større geografiske avstander (Walford & Stockdale, 2015).

Flertallet av informantene flyttet fra urbane områder og tilbake til Vingelen, og de har ikke bodd i andre rurale områder. Unntaket er Solveig som flyttet fra et ruralt område og tilbake til Vingelen. Solveig er i slutten av 40-årene, og kom tilbake til bygda for 19 år siden. Etter videregående gikk hun ett år på folkehøgskole, og deretter ventet fire år med studier i Trondheim. Etter studietiden flyttet Solveig flere ganger både til urbane og rurale områder. Hun forteller at bakgrunnen for flyttevalgene var knyttet til arbeidsmuligheter. Håvard er den eneste av informantene som flyttet til et annet ruralt område da han skulle ta utdanning. Følgelig er han et unntak av det generelle bildet som blir beskrevet av Villa (1999, i Lysgård et al., 2000) og Wiborg (1999, i Lysgård et al., 2000), hvor unge voksne uten barn søker seg til byen som

følge av de mange utdannings- og jobbmulighetene. Etter fullførte studier flyttet han videre til Trondheim med samboer, og der bodde de i ett år før de flyttet tilbake til Vingelen.

Samtlige informanter begrunner sine tidligere flyttevalg med utdanning og arbeid. Mathias forteller blant annet at studiet han ønsket seg inn på, hadde svært høye opptakskrav i Norge, og at han derfor valgte å søke seg til utlandet. Dette kan relateres til Walford og Stockdales (2015) påstand om at flytting ofte er et uttrykk for relasjonen mellom alder og hendelser i livsløpet. Tyrrell og Kraftl (2015) som argumenterer for at intern migrasjon må ses i lys av et livsløpsperspektiv, hevder at den mest mobile aldersgruppen er den mellom 16 og 24 år, og deretter følger gruppen mellom 25 og 44 år. Informantenes flyttevalg kan således ses i sammenheng med alder og hvor i livsløpet de befinner seg. Som Solveig påpeker, var det nødvendig å flytte ut av Vingelen, gjerne til en by, for å ta utdanning. Hvorvidt informantene ble værende i studiebyen etter fullførte studier, var først og fremst knyttet til muligheter på arbeidsmarkedet. Tyrrell og Kraftl (2015) viser også i sin studie av sammenhengen mellom alder og flytting, at unge i etableringsfasen har høy sannsynlighet for å flytte fra urbane til rurale områder. Felles for de fleste av informantene er at de ved tidspunktet for tilbakeflytting var i en etableringsfase, i alderen 23-31 år. Livssituasjonen til informantene er i dag noe forskjellig. Flere av informantene er småbarnsforeldre, mens de eldste informantene har barn som har flyttet hjemmefra. Mathias blir ferdig med studiene våren 2018 og flytter da tilbake til Vingelen.

4.1.2 Hvilke motiver har informantene for tilbakeflyttingen?

Samtlige informanter viser til et mangfold av forklaringer på hvorfor de valgte å flytte tilbake til Vingelen. Hvilke motiver som står sterkest, varierer. Flere av informantene vektlegger nærhet til natur og familie eller trygge oppvekstvilkår for barn i sin begrunnelse for valg av bosted. For noen av informantene var tilbud om en attraktiv jobb den utløsende faktoren for tilbakeflyttingen.

Ifølge Solveig var arbeidsmarkedet av stor betydning for valget om å flytte tilbake. Hun og mannen trivdes godt sosialt på sitt tidligere bosted, men Solveig var ikke tilfreds med egen jobbsituasjon. Da de fikk barn, så de et behov for å gjøre endringer i bosituasjonen. Følgelig er Solveig et eksempel på hvordan flyttevalg påvirkes av hendelser i livsløpet (Smith et al., 2015a; Walford & Stockdale, 2015). Aner (2016) viser i sin studie av danske barnefamilier som flytter fra København til rurale områder, til to årsaker for flytting: Behov for annen type bolig eller et

ønske om å oppdra sine barn i et ruralt miljø. Solveig og hennes mann søkte arbeid flere steder, men Vingelen var det eneste stedet hvor begge fikk jobbtilbud. Hun sier at hennes mann fikk tilbud om jobb flere steder, også i urbane områder, men for henne var arbeidsmarkedet i byene svært vanskelig. Dette kan være en indikasjon på at de også vurderte urbane områder som aktuelle bosteder. Det er derfor sannsynlig at behovet for en annen type bolig var av høyere prioritet enn et eventuelt ønske om å oppdra sine barn i et ruralt miljø. I forbindelse med sin gjennomgang av norsk forskning om flytting, identifiserte Orderud og Onsager (1998, i Grimsrud, 2000) tre grupper av tilbakeflyttere. Den ene gruppen, jobbtibakeflyttere, viser til unge voksne som flytter tilbake til hjemstedet fordi det finnes relevante og attraktive ledige stillinger der (Orderud & Onsager, 1998, i Grimsrud, 2000). Solveig kan således karakteriseres som en jobbtibakeflytter. Ved tidspunktet for tilbakeflyttingen befant Solveig seg i en svært mobil fase av livet. Denne er tidligere omtalt som aldersgruppen mellom 25 og 44 år (Tyrrell & Kraftl, 2015). Solveig påpeker at det ikke var helt tilfeldig at de søkte arbeid i Vingelen. Hun sier: «Jeg er jo veldig glad i bygda mi, og visste kanskje innerst inne at jeg en eller annen gang hadde lyst til å flytte hjem igjen. Det hadde nok ikke blitt Vingelen hvis jeg ikke kom herfra».

Nærhet til familie og opplevelser fra egen oppvekst var også av betydning da Solveig valgte å flytte tilbake til Vingelen med familien. Ved tilbakeflytting er menneskers relasjoner til eget oppvekststed av stor betydning (Røe & Søter, 2015). Mennesker kan oppleve sorg forårsaket av lengsel etter eget hjemsted eller familie når man flytter på grunn av utdannings- eller jobbmuligheter. I sin studie av rurale utflyttere fra Vermont omtaler Morse og Mudgett (2017) dette som hjemlengsel, og viser til de emosjonelle dimensjonene ved flytting. Solveig sier: «Det er noe veldig fint ved å ha familien så nær. Den er jo et støtteapparat, noe grunnleggende som alltid er der for deg. Det gir meg trygghet og støtte og en opplevelse av samhörighet og tilknytning». Hun vektlegger i stor grad den sosiale dimensjonen ved Vingelen i betydningen av å være nær noen og å kjenne noen godt (Røe & Sæter, 2015). I sin studie av hvordan flyttere uttrykker sitt forhold til oppvekststed, omtaler Røe og Sæter (2015) dette som relasjonell hjemlengsel. Når tilbakeflyttere selv stifter familie, som er tilfelle for Solveig, eller får foreldre som begynner å bli eldre, vil ofte relasjonell hjemlengsel bli et viktigere flyttemotiv.

I likhet med Solveig vektlegger også Mathias relasjonell hjemlengsel som et sentralt motiv for tilbakeflyttingen. Han ønsker å bo i nærheten av sine foreldre, og sier: «Med aldrende foreldre føler jeg på et ansvar for å være der for dem når de kommer til å trenge mer hjelp, både i

hverdagen og med tanke på gårdsdrifta». Dette kan ses i sammenheng med Laoires' (2007) studie om tilbakeflytting til rurale Irland, hvor hun peker på betydningen av tilbakeflyttere som en viktig ressurs i lokalsamfunnet. Mathias bestemte seg tidlig for å flytte tilbake til Vingelen for å overta gården han er oppvokst på. Samtidig ønsker han å ha flere ben å stå på i fremtiden, og utdanning var følgelig et sterkt ønske. På spørsmålet om valg av utdanning var relevant for bosted, svarer han: «Det var helt klart relevant siden det ikke florerer av arbeidsplasser i regionen. Jeg ville ta en utdanning for å ha en jobb jeg kunne kombinere med gårdsdrift, og der jeg kanskje kunne jobbe i Vingelen». Dette kan ses i lys av studien til Cassidy og McGrath (2015) om hvordan oppvekst på gård påvirker identitetsdannelse og relasjonen til lokalsamfunnet blant irske ungdommer. De forklarer at ungdom med odelsrett ofte er mobile i én fase av livet, men at de med tiden vender tilbake til oppvekststedet på grunn av forpliktelser og forventninger om å føre gårdsdriften videre (Cassidy og McGrath, 2015). For Mathias er det viktig å fullføre utdannelsen før det blir aktuelt å overta gårdsdriften. Videre påpeker han at å ta over familiegården er noe han selv ønsker, samtidig som han ikke legger skjul på at han til en viss grad føler en forpliktelse til å drifte gården videre.

Jonas er også en informant som primært flyttet tilbake på grunn av jobb, og han sier: «Å overta gården var ikke livsplanen min fra starten av, men dette endret seg etter hvert da jeg fant ut at storbyen ikke var noe for meg». Tilbakeflytting til Vingelen er således en nødvendig forutsetning for å kunne realisere ønsket om å bli bonde, og han kan følgelig omtales som en jobbtillbakeflytter. Jonas ønsker å bo på en lite befolket plass, men det var ikke aktuelt å flytte til andre bygder i regionen. Han begrunner dette med nærhet til nettverk fordi flere av hans beste venner fra oppveksten også har flyttet tilbake. Videre påpeker han at flere innflyttere i etableringsfasen har bosatt seg i Vingelen, og det er en viktig faktor da hans kone også er innflytter. Jonas' valg om å flytte tilbake kan således relateres til Lysgård og Karlsen (2002) sin studie av stedsprofilering og livsstilsflytting. De forklarer at sosialt nettverk og karriere er sentrale komponenter i en rural livsstil. Jonas er en av flere informanter som flyttet tilbake til Vingelen for å realisere en karriere.

Maja er den eneste informanten som er gift med en annen vingelsing. Hun forteller: «For oss lå det veldig i kortene at vi skulle flytte tilbake, det var nesten litt sånn at vi ikke trengte å snakke om det». De er begge veldig knyttet til bygda, og de ønsket å overta gården som Maja hadde odelsrett på. Den utløsende årsaken bak flytteprosessen var, ifølge Maja, at de selv skulle stifte

familie, og ønsket om å bosette seg i kjente omgivelser i nærheten av familie ble enda sterkere.

Hun sier:

Som småbarnsforeldre har det på mange vis vært en luksus å ha et så stort nettverk av familie rundt oss, og vi ser at det også har vært viktig for våre barn. Det hadde vært en helt annen tilværelse hvis vi fortsatt hadde bodd i byen. Da måtte vi ha bygd oss opp selv.

Dette kan ses i lys av Condon (2005, i Laoire, 2007) som i sin studie om tilbakeflytting til Karibia forklarer at nettverk av familie og venner i et samfunn hvor man er forholdsvis kjent, er sentrale motiver for tilbakeflytting. Som nevnt tidligere, vil relasjonell hjemlengsel bli av større betydning når man selv stifter familie (Stockdale, 2002, i Laoire, 2007). Maja forteller videre om et sterkt ønske om å bo på gården hun selv vokste opp på. Bjørkhaug og Wiborg (2010) studerer utfordringer ved arvefølge i familiegårdsbruk i en norsk kontekst. De viser i denne studien til følgende tre faktorer som kan motivere mennesker til å overta gården: interesse for landbruk, et ønske om å bo på gården og at den skal forbli i familien. Videre forklarer de at gården som bosted er knyttet til jobbmuligheter, sosiale nettverk og tilhørighet og gode oppvekstvilkår (Bjørkhaug & Wiborg, 2010). I intervjuet med Maja blir det tydelig at jobbmulighetene som følger med en gård, var et fremtredende flyttemotiv, mens nærhet til familie kom i andre rekke. Hun sier:

Det avgjørende var nok at vi ønsket å overta gården som jeg var oppvokst på, og bo der. Så sånn sett var nok ikke familien av størst betydning. Selv om det ikke var sånn at vi ønsket å flytte tilbake til familien, at det var hovedgreia, har vi vel alltid hatt det i bakhodet at det å ha tanter og onkler og besteforeldre i nærheten vil bety mye når man får barn, både for oss, for barna, og ikke minst familien rundt.

Siden Maja først og fremst vektlegger gården som bosted og inntektskilde, kan også hun karakteriseres som en jobbtillbakeflytter. Sitatet ovenfor kan imidlertid fremstå som en delvis motsetning til hva Maja først forteller. Samtidig forklarer hun at de ulike motivene for tilbakeflyttingen ble vektlagt forskjellig i beslutningsprosessen. Hva Maja anser som den utløsende årsaken, er ikke nødvendigvis det viktigste flyttemotivet. Følgelig er Maja og familien er godt eksempel på at motivene bak enhver flyttehandling er sammensatte. I motsetning til Maja vektlegger Ane i mindre grad de jobbmulighetene en gård fører med seg. For Ane og familien er gården først og fremst et bosted, og de har valgt å forpakte bort gårdsdriften lokalt. Ane føler en sterk tilknytning til gården hun har oppvokst på, og ønsker at

den skal forbli i familien.

Grimsrud og Sørli (2004) forklarer i sin studie av tilflytting og flytting internt i Hedmark fylke at det ofte skapes et inntrykk av at tilgangen på arbeid er det avgjørende flyttemotivet. Tilgang på relevant arbeid kan ha stor betydning for valg av bosted, men er nødvendigvis ikke den utløsende årsaken bak en flytteprosess. Arbeid som flyttemotiv blir mindre viktig dersom det er mulig å finne seg relevant arbeid flere steder (Grimsrud & Sørli, 2004). Ane forteller at hennes yrke var lite relevant for valg av bosted:

Jeg kunne fått meg jobb hvor som helst, så valget om å flytte tilbake til Vingelen var først og fremst knyttet til stedet i seg selv. Jeg var villig til å ta en hvilken som helst jobb for at vi skulle bo her, men så klaffa det veldig godt med en kjempespennende jobb, så jeg endte opp med vinn-vinn på alle områder. Men jeg var i utgangspunktet absolutt villig til å kompromisere med type jobb bare for å bo her.

Følgelig kan Ane omtales som en miljøtilbakeflytter fordi hun er villig til å redusere kravene til attraktive jobber til fordel for et trygt bo- og oppvekstmiljø i nærheten av familie, kjente omgivelser og livsformer (Orderud & Onsager, 1998, i Grimsrud, 2000). Også Lise kan karakteriseres som en miljøtilbakeflytter. På spørsmålet om arbeid var relevant for valg av bosted, svarer hun kontant nei. Arbeid var en utfordring da Lise flyttet tilbake til Vingelen med familien, og det tok ett år før hun fikk relevant arbeid. Lise forteller at hun av og til savner den gamle jobben fordi den var faglig utfordrende og spennende, men påpeker at familien er førsteprioritet, og at jobb derfor blir mindre viktig. For Lise er nærhet til familie et sentralt motiv for tilbakeflyttingen. Hun sier:

Å bo nær familien er kanskje det som har hatt størst betydning for at jeg og familien valgte å flytte tilbake. Nå bor hele søskenflokket på en 300 meter radius, og alle har like gamle barn, så det at de kan vokse opp sammen er veldig viktig. Også har vi bestefar og oldemor rett i nærheten, så vi er veldig tett.

Dette kan knyttes til Laoire (2007) sin studie, hvor hun også forklarer at ett av de mest fremtredende motivene for tilbakeflytting er relatert til familieband.

Flere av informantene, særlig Lise og Jonas, trekker frem det økonomiske perspektivet ved tilbakeflyttingen. Jonas sier: «Hvis vi skulle fortsette å bo i Trondheim, hadde vi kanskje bodd i en 80 kvm leilighet, mens vi her har råd til å bo i et 200 kvm hus, og vi har stor plen med

trampoline». Lise forteller også at de ikke ønsket å bo i leilighet i Trondheim, og hvis de skulle ha råd til å bygge, måtte de hit. Sørli et al. (2012) retter søkelyset mot hovedmotivene for flytting og bofasthet slik det fremkommer i bo- og flyttemotivundersøkelsen fra 2008. De forklarer at økonomiske motiver kan ses i sammenheng med jobb og bolig. Større og bedre bolig eller ny beliggenhet er en nødvendig forutsetning for å realisere det gode liv (Aure et al., 2011; Sørli et al., 2012). Både Jonas og Lise hadde små barn da de valgte å flytte tilbake. Som forklart tidligere, kan dette tyde på et behov for en annen type bolig eller et ønske om å bo ruralt (Aner, 2016). Som nevnt tidligere, studerer Aner (2016) flyttemotiver hos danske barnefamilier, hvor hun også relaterer Bourdieus forklaring av objektive og subjektive strukturer til menneskers flyttehandlinger. Ved valg av bosted vil handlingsrommet bli påvirket av strukturer slik som personlig økonomi og boligmarked. Som følge av de objektive strukturene tilegner individer seg kunnskap om hvilke handlinger som er realistiske, og hvilke som ikke er det. Disse erfaringene er internalisert, og påvirker våre handlinger og tenkemåter (Aner, 2016).

Benson (2011) forklarer i sin studie av britiske livsstilsflyttere i rurale Frankrike at søken etter den rurale idyll ofte er det mest fremtredende motivet bak flytting til rurale områder. Mange har et idyllisk bilde av det rurale der rolige og trygge oppvekstvilkår i grønne omgivelser blir vektlagt (Benson & O'Reilly, 2009; Walford & Stockdale, 2015). For Ane var naturomgivelsene en av de viktigste årsakene til at hun og familien valgte å flytte fra storbyen og bosette seg i Vingelen. Hun sier:

For oss var naturforholdene viktige. Vi ønsket å gi barna trygge oppvekstvilkår, med litt andre verdier og litt annet fokus i hverdagen enn det de ville fått i en by. Her har de litt flere muligheter, de kan for eksempel gå på ski hver eneste dag om vinteren og bruke lysløypa i friminuttet på skolen.

Denne begrunnelsen av hvorfor Ane flyttet tilbake til Vingelen med sin familie, kan ses i lys av Wiborg og Anviks (2000, i Lysgård et al., 2000) kartlegging av bosetting i distriktene. De forklarer at flytting til rurale områder blant annet er knyttet til gode oppvekstmiljø for barn og det rolige, trygge bygdelivet med nærhet til natur. Stabile vintre og gode jaktmuligheter var viktig for både Ane og mannen. Å bo nær naturen ble en sentral forutsetning for å dyrke en aktiv livsstil i form av blant annet fotturer i fjellet og langrenn. Dette kan relateres til Berg og Dale (2004) som i sin redegjørelse av nyere stedsteori forklarer at muligheter for rural rekreasjon som fotturer, skiturer og ulike former for friluftsliv har stor verdi for mange. Ane

kan følgelig også omtales som en livsstilsflytter fordi hun og familien forlater urbane strøk til fordel for periferien i søken etter den rurale idyll (Benson & O'Reilly, 2009). Berg og Dale (2004) argumenterer også for at fritid har fått større betydning i folks hverdagsliv enn tidligere. Som følge av dette har sted og miljø vokst frem som viktige flyttemotiv, og blir særlig vektlagt av barnefamilier (Aure et al., 2011; Sørli et al., 2012).

Også Håvard vektlegger naturomgivelsene i Vingelen i begrunnelsen av sitt flyttevalg. Han forteller:

Jeg har vel alltid hatt lyst til å flytte hjem igjen, det har vært planen hele tiden. Jeg er jo ivrig jeger, og det at jeg kan jakte og fiske her er jo veldig viktig. Og så er jeg veldig glad i fjellene, og om vinteren går vi på randoneski på Båvola. Det er jo veldig fint å kjøre der om kveldene, med hodelykter og klyve opp.

Håvard ønsker å overføre sine interesser for friluftsliv til sine barn, og det å bosette seg i Vingelen med gode naturforhold for rural rekreasjon vil legge til rette for dette. Dette kan ses i sammenheng med Benson og O'Reilly (2009) som, på bakgrunn av tidligere studier av livsstilsflytting, forklarer at livsstil som hovedmotiv for flytting kan være et uttrykk for ønsket om å oppnå bedre livskvalitet. I likhet med Håvard har også Lars jakt som fritidsinteresse. Fjell og skog er tilgjengelig rett utenfor døra, og han sier:

Det å trives i fjell og i skog, og på jakt, har for meg stor verdi. Disse verdiene prøver vi så godt vi kan å overføre til våre barn, så de er jo med på elgjakt og reinsjakt, og stortrives med det. Vi er veldig glade for at de har denne interessen, for det er en fin måte å bli kjent i egen bygd og egne fjell og vite hva du finner der.

Lars bruker utmarka mye i forbindelse med jobben han har som bonde, og opplever i stor grad dette som rekreasjon. Han forklarer at beslutningen om å drifte familiegården videre må ses i lys av et ønske om en aktiv livsstil.

Som nevnt viser informantene til et mangfold av forklaringer på hvorfor de valgte å flytte tilbake til Vingelen. Dette kan relateres til flytting som en sammensatt prosess, ofte påvirket av flere faktorer (Smith et al., 2015a). Jobb i kombinasjon med et ønske om å bo nær familie og venner er viktige flyttemotiver for flere av informantene. Også økonomiske motiver, særlig knyttet til bolig, blir vektlagt av to informanter. Andre er villige til å redusere kravene til attraktive jobber. De begrunner flyttevalget med gode oppvekstmiljø i nærheten av familie og

venner og et ønske om å vende tilbake til kjente omgivelser og livsformer. Disse informantene kan karakteriseres som miljøtilbakeflyttere (Orderud & Onsager, 1998, i Grimsrud, 2000). Flere av miljøtilbakeflytterne begrunner tilbakeflyttingen med livsstil, og trekker frem fritidsinteresser og ønsket om å leve det rurale liv som viktige motiver. Følgelig kan de også bli omtalt som livsstilsflyttere. Samtlige informanter anerkjenner verdien av å ha familie i nærheten, men hvorvidt dette har vært det avgjørende motivet for tilbakeflyttingen, er varierende. Disse funnene kan knyttes til bo- og flyttemotivundersøkelsen fra 2008 der det fremkommer at arbeid som flyttemotiv har blitt mindre viktig, mens familierelaterte årsaker og sted og miljø blir sterkere vektlagt (Aure et al., 2011; Sørli, 2012).

4.2 Å bo i Vingelen

I dette delkapittelet gjør jeg rede for de empiriske funnene som omhandler Vingelen som bosted. Jeg har valgt å organisere delkapittelet i følgende to undertemaer: Hvordan informantene opplever å bo i Vingelen, og hvilken tilknytning og identitet de har til bygda. De viktigste funnene blir presentert i form av sitater og gjenfortellinger. Opplevelsene informantene har av Vingelen som bosted, blir drøftet ut fra relevant stedsteori. Hvilken tilknytning informantene har til Vinglene, og hvordan de identifiserer seg med bygda som bosted, blir diskutert i lys av teorier om stedstilknytning og identitet.

4.2.1 Hvordan opplever informantene Vingelen som bosted?

Informantene opplever å bo i Vingelen først og fremst som positivt. Hvilke forhold de trekker frem varierer, men det er likevel mulig å finne fellestrekk. Flere vektlegger naturomgivelser og et trygt oppvekstmiljø i deres opplevelse av Vingelen. Det sosiale miljøet blir også fremhevet av flere informanter. Personlig opplever de det sosiale miljøet som svært positivt, samtidig som flere påpeker at en liten bygd har sine baksider.

I intervjuene ble informantene spurt om de opplever noen forskjeller mellom Vingelen og tidligere bosteder. Flere trekker frem det vakre natur- og kulturlandskapet og den rolige atmosfæren som de er omgitt av. Ingrid sier: «Jeg synes omgivelsene våre skiller seg ut. Vi har naturen og fantastiske naturopplevelser gjennom alle årstider rett utenfor stuevinduet. Det er noe av det jeg setter mest pris på». Også Maja vektlegger naturomgivelsene: «Det åpne landskapet gir oss på en måte litt mer albuerom og oversikt enn i byen. Her har man god plass, luft og lys». Da samtlige informanter har bodd i urbane områder tidligere, kan disse funnene

ses i lys av deres erfaringer fra bylivet. Det rurale og det urbane blir ofte beskrevet som motsetninger. Disse motsetningene kommer til syne gjennom to sett av dominerende representasjoner hvor bygd og by veksler på å bli fremstilt positivt og negativt. Informantenes beskrivelser reflekterer i stor grad narrativet hvor byen blir sett på som fremmedgjørende, preget av forurensning, støy, sosial isolasjon og et usunt liv. Bygda blir derimot beskrevet som idyllisk, der det rurale liv er kjennetegnet av trygghet, fred og ro, vakker natur, et sunt liv preget av ulike former for friluftsliv og sambygdingers omsorg for hverandre (Berg, 2011; Berg & Lysgård, 2004; Wiborg, 2009). Lars omtaler bylivet som pulserende, og forklarer at dette er en sterk kontrast til livet på bygda. Ane oppfatter byen som stressende med andre verdier enn hun selv ønsker å fremme. Hun sier:

Jeg har inntrykk av at man er mye mer opptatt av hva andre gjør. Litt mer albuer, og komme seg opp og frem, både i arbeidslivet og nærmiljøet. Her er det mye mer avslappet til alt det, og det er mindre og tryggere forhold.

Ane ønsker ikke å være en del av prestasjonskulturen i byen, og verdsetter derfor roen hun finner på bygda.

Flere av informantene beskriver Vingelen som ei livskraftig bygd som vil mye, og som får til mye. Dugnadsviljen til lokalbefolkningen er stor, og det blir stadig igangsatt nye prosjekter. Dette skaper engasjement og samhold i bygda. Ane sier:

Det er en veldig positiv «drive» i bygda, og vi har bygd opp ting i fellesskap som har betydning for mange, og det tror jeg er viktig for å skape samhold. Det applauderes jo at man tenker litt nytt og prøver å satse, og det er veldig positivt.

I likhet med Ane forteller Jonas at innbyggerne arbeider i fellesskap for å skape fremskritt. Han sier: «Selv om det krangles internt, så klarer man til slutt å enes om en løsning, og ting går fremover. I andre bygder er skyttergravene dype, og man står med steile fronter og kommer aldri videre». Også Ingrid trekker frem dugnadsviljen i bygda, og påpeker at det er helt nødvendig at folk stiller opp slik at de kan tilby flere aktivitetstilbud til både barn og voksne. Dugnad er en sentral forutsetning for å skape sosiale fellesskap, identitet, engasjement og mangfold, og er utbredt i flere bygdesamfunn (Almås et al., 2008). Innbyggernes kompetanse og lokalsamfunnets sosiale kapital kan også bli styrket gjennom dugnad, og kan videre resultere i større valgfrihet for lokalbefolkningen (Almås et al., 2008). Dette kan relateres til Haugen og

Villa (2016) som blant annet gjør rede for hvilke kriterier et område må oppfylle for å kunne omtales som et lokalsamfunn. De forklarer at samhandling mellom individer som føler tilhørighet til stedet, og som har felles problemforståelse og felles forpliktelser, er sentrale kjennetegn ved et lokalsamfunn (Haugen & Villa, 2016). Ut ifra hva Ane, Jonas og Ingrid forteller, vil Vingelen følgelig kunne karakteriseres som et lokalsamfunn hvor fellesskap og identitet er fremtredende.

Selv om Vingelen er ei bygd med mye positiv drivkraft og et sterkt samhold, påpeker flere av informantene at det er fare for at enkelte innbyggere faller utenfor dette sosiale fellesskapet. Solveig forteller:

Det er samhold for den som kanskje passer inn. Hvis du føler at du ikke passer inn eller har litt andre verdier eller en annen måte å leve på, så tror jeg det kan oppleves litt vanskelig for noen. Det er ikke tvil om det, vi er jo ganske ensartet oppi her. Det er landbruk som er hovednæringa, og yrker som er tilknyttet det, og om du ikke er i landbruksyrket, må du i hvert fall like naturen og like å jobbe og like å være med på dugnader. Så det er kanskje noen forventninger i bygdemiljøet som kan oppleves litt vanskelig å forholde seg til, for den som tenker litt annerledes eller er annerledes.

Ifølge Solveig blir ikke alle former for annerledeshet like godt mottatt av alle innbyggerne. Hun forklarer at når noen beveger seg utover det som er ansett som normalt, vil bygdedyret være der og kontrollere deg. Likhet og sosial kontroll er kjennetegn ved diskursen om bygda som tradisjonell og kjedelig (Berg, 2011; Berg & Lysgård, 2004; Wiborg, 2009). De som utøver den sosiale kontrollen, blir omtalt som bygdedyr (Lima & Slagsvold, 2009). Bygdedyret stiller seg negativt til alle former for annerledeshet, knyttet til både livsstil, ideer, meninger eller ambisjoner. På bakgrunn av undersøkelsen «livsløp, generasjon og kjønn» utført av Statistisk sentralbyrå og forskningsinstituttet NOVA, hevder Lima og Slagsvold (2009) at sladder og sosial utestengelse ofte er utbredt i rurale samfunn hvor bygdedyret er fremtredende.

Også Maja peker på utfordringer som kan oppstå når lokalbefolkningen er relativt homogen. Hun har et inntrykk av at lokalsamfunnet utad fremstår som lite inkluderende, og at dette medfører at det er en viss type mennesker som ønsker å bosette seg i Vingelen. I små bygdesamfunn har man lett for å skille seg ut, og enkelte opplever dette som ensomt og vanskelig. Ingrid sier at rykter sprer seg raskt i ei bygd der alle kjenner alle, og at dette kan oppleves som belastende. Hun sier: «Noen ganger skulle jeg jo så klart ønske at jeg kunne være en av mange i en storby, der ikke alle kjente meg og hele tiden visste hva jeg drev med».

Samtidig påpeker Ingrid at hun setter stor pris på det sosiale fellesskapet i bygda. Hun føler seg akseptert for den hun er, og ikke hva hun oppnår eller hvilke klær hun går i. Da hun bodde i byen, følte hun at hennes verdi som menneske i stor grad var synonymt med prestasjoner i arbeidslivet. Dette kan knyttes til begrepene «insider» og «outsider» (Relph, 1976) som ble beskrevet i seksjon 2.1.3. Ut ifra hva Ingrid forteller, har hun opplevd både fordeler og ulemper ved å bo i byen og i Vingelen. Det er imidlertid tydelig at fordelene ved å bo i Vingelen er større enn ulempene. I byen opplevde hun det motsatte. Ingrid kan således omtales som en «insider» etter tilbakeflyttingen. Dette innebærer at hun er «here rather than there, safe rather than threatened, enclosed rather than exposed, at ease rather than stressed» (Seamon & Sowers, 2008:45). I byen var imidlertid følelsen av å være «out of place» mer fremtredende enn følelsen av å være «in place». Hvordan informantene opplever Vingelen som bosted, kan ses i lys av Cresswell (1996) sin teori om å føle seg «in place» eller «out of place». Relasjonen mellom atferd og sted er sentralt, og hva som anses som passende og upassende atferd, kan variere mellom ulike steder.

Som nevnt tidligere i denne seksjonen forklarer Solveig at det finnes visse forventninger i bygdesamfunnet som for enkelte kan være vanskelig å forholde seg til. Dugnadsviljen i bygda er stor, og flere av informantene påpeker at det er en implisitt forventning i samfunnet om at alle skal bidra til fellesskapets beste. Lise og Jonas forteller at det kan være vanskelig å engasjere seg i dette arbeidet på grunn av en hektisk arbeidshverdag og små barn. De kjenner begge på en dårlig samvittighet for ikke å strekke til og gjøre det som er forventet av dem. Som en følge av dette bryter de med etablerte normer og regler på stedet, og deres handlinger kan således betegnes som «out of place». En følelse av å være «out of place» er forårsaket av manglende kunnskap om stedets normer og akseptabel atferd (Cresswell, 1996). Det kan følgelig være vanskelig å finne seg til rette. Lise og Jonas er derimot klar over hvilke normer og regler de ikke klarer å imøtekomme. De påpeker at flere i lokalsamfunnet viser forståelse for dette, og det har vært viktig for at de føler seg hjemme i Vingelen. Maja sier: «Jeg ser jo at man i perioder har nok med sitt, og da er det viktig å respektere at folk er forskjellige». Videre forteller Lise og Jonas at opplevelser og erfaringer fra egen oppvekst i Vingelen har vært viktig for å bli en del av det etablerte miljøet og kulturen i bygda etter tilbakeflyttingen. De har en god forståelse av hva lokalsamfunnet forventer av dem, hva som er akseptabel atferd og hvilke interesser som er utbredt i bygda.

I intervjuene ble informantene spurt om hvilke forventninger de hadde til Vingelen som bosted. Samtlige informanter forteller at de visste hva de gikk til fordi de selv er oppvokst i bygda, og at deres forventninger i stor grad var knyttet til opplevelser og erfaringer fra egen oppvekst. Dette kan relateres til Dale og Berg (2013) som i sin redegjørelse av «identity-with»-perspektivet forklarer at oppvekststedet er en viktig del av vår identitet fordi minner og erfaringer påvirker hvem vi er. Solveig sier: «På bakgrunn av opplevelser fra barndommen og ungdomsårene hadde jeg jo forventninger om at vi skulle få et godt liv her, og det må jeg jo si har blitt innfridd». Da jeg spurte hva hun legger i et godt liv, utdypet hun:

En stor omgangskrets av venner og familie er viktig for meg. Også nærheten til naturen og fjellene. Og selvfølgelig gode oppvekstvilkår for mine barn. Jeg kunne aldri ha tenkt å bosette meg i en by der mine barn skulle vært oppvokst i byskole med asfalt.

Som Solveig hadde Ane heller ingen spesifikke forventninger. Hun forteller at det var trygt og forutsigbart å vokse opp i Vingelen, og at hun var spent på hvordan det ville være å flytte fra et hektisk liv i byen til et roligere liv på bygda. «Jeg fikk ingen reaksjoner etter at vi flyttet tilbake, og kan vel sånn sett si at det ble slik jeg hadde sett det for meg». Lise ønsker å gi sine barn en aktiv oppvekst i trygge omgivelser, og viser til opplevelser fra egen barndom. Hun forteller at både sykkel og spark ble benyttet som transportmiddel til skolen, og at de om ettermiddagene kunne boltre seg i naturomgivelsene uten tilsyn av foreldre. Også Ane og Lars forteller om gleden de har hatt av å være ute i naturen som barn, og de ønsker å føre dette videre til neste generasjon. Nærheten til naturen og stillheten har stor verdi for dem begge. Opplevelsene av det rurale liv, som er beskrevet ovenfor, kan ses i sammenheng med representasjonen av den idylliske bygda (Berg, 2011; Berg & Lysgård, 2004; Wiborg, 2009). Dette er utdypet tidligere i denne seksjonen.

Som nevnt i seksjon 4.1.2, er informantenes flyttemotiver sammensatte. De som vektla naturomgivelsene og interessen for friluftsliv, har en positiv opplevelse av Vingelen som bosted. Forventningene om en rural livsstil ble oppfylt fordi de hadde inngående kjennskap til bygda fra oppveksten, og visste derfor hva som ventet dem. Flere av informantene stortrives i Vingelen, og de forklarer dette ut ifra felles interesser for friluftsliv og «et hjerte for bygda». Dette kan knyttes til rural livsstil som er kjennetegnet av blant annet fritid, sosialt nettverk, god plass, nærhet til natur og et aktivt friluftsliv (Lysgård & Karlsen, 2002). På bakgrunn av dette kan disse informantene omtales som livsstilsflyttere som søker den rurale idyll (Walford &

Stockdale, 2015). De informantene som primært flyttet tilbake til Vingelen på grunn av nærhet til familie, trygge oppvekstvilkår for barn og realisering av karriere, er også godt fornøyd med bostedsvalget. Hva mennesker opplever som den rurale idyll, vil derfor variere (Walford & Stockdale, 2015).

Flere av informantene trekker frem trygge oppvekstmiljø for barn og et godt kulturtilbud for både barn og voksne. Ane sier hun er fornøyd med kulturtilbudet i bygda, og påpeker at det er kort vei til Tynset og Tolga hvis det er noe man savner. Maja er derimot en informant som ikke er tilfredsstilt med kulturtilbudet. Hun forstår at det ikke er mulig å tilby alle aktiviteter i ei lita bygd, og at det derfor ofte er store idretter som fotball om sommeren og ski om vinteren som blir prioritert. Hun sier:

For oss, som har hatt barn som kunne tenkt seg å prøve dans eller turn, så blir reiseveien mye lenger. Da har jeg tenkt at det hadde vært fint å bo i by, der det er flere som har litt andre interesser.

I likhet med Maja forteller også Gustav at kultur- og aktivitetstilbudet i bygda ikke er tilfredsstillende for alle. De barna som har interesser utover de mest populære idrettene, ofte må søke seg litt lenger ut i regionen. Det urbane og det rurale blir følgelig beskrevet som motsetninger. Oppfatningene samsvarer med narrativet hvor byen blir fremstilt som moderne, med et bredt vare- og tjenestetilbud, stort mangfold og stor takhøyde. Motsetningen til den moderne byen er den tradisjonelle bygda. Her blir livet på bygda sett på som kjedelig, med et begrenset vare- og tjenestetilbud, likhet og sosial kontroll (Berg, 2011; Berg & Lysgård, 2004; Wiborg, 2009). Både Maja og Ane forteller at utvalget av spisesteder er lite. Ane sier derimot at dette ikke er noe hun savner fordi hun og familien i liten grad benyttet seg av disse tilbudene da de bodde i Oslo. De ønsker heller å sette av tid til å lage en ekstra god middag i fellesskap hjemme. Maja påpeker også at det er begrenset hvor mye man benytter seg av slike tilbud når man har familie og små barn. Etter at barna har blitt større og mer selvstendige, har hun imidlertid savnet et større utvalg av spisesteder og teater- og operaforestillinger enn hva som blir tilbudt i Vingelen. Håvard er en informant som har alt han trenger i bygda: «Nå som vi har fått Bunåva kafé som arrangerer ulike sosiale arrangementer, er det ingenting jeg savner her i bygda». Flere av informantene forteller at de har servicefunksjoner som Vingelen skole, nærbutikk og drivstoff i umiddelbar nærhet, og at dette er viktige grunnpilarer i bygdesamfunnet.

Informantene trekker frem det sosiale miljøet, og de beskriver Vingelen som ei livskraftig bygd. Disse funnene understøttes av Lewicka (2011) som, på bakgrunn av tidligere forskning på stedstilknytning, forklarer at tilbakeflyttere har en tendens til å knytte bånd til lokalsamfunnet. De vakre naturomgivelsene er også av stor betydning for flere som ønsker å dyrke en aktiv livsstil med ulike former for friluftsliv. Hvordan informantene opplever Vingelen som bosted, kan ses i lys av sted som opplevelse og erfaringer hvor menneskers følelser for steder blir vektlagt (Berg & Dale, 2004). Slik det fremkommer i denne seksjonen, er Vingelen et godt sted å bo for samtlige informanter. Hvilke kvaliteter ved bygda som blir vektlagt, er derimot noe varierende, og dette understøtter Woods' (2011) påstand om at mennesker opplever det rurale liv forskjellig. Dette kan videre påvirke hvilke dimensjoner ved stedet informantene får tilknytning til. Utvikling av stedstilknytning forutsetter en følelse av å være en del av et samfunn hvor man hører hjemme (Woods, 2011).

4.2.2 Hvilken tilknytning har informantene til Vingelen, og hvordan identifiserer de seg med bygda som bosted?

Hvilken tilknytning informantene har til Vingelen, og hvordan de opplever bygda som bosted, er gjensidig avhengige av hverandre. Samtlige informanter har i dag en sterk tilknytning til bygda. Flere forteller at deres tilknytning til Vingelen har endret seg gjennom livsløpet. Håvard har alltid vært stolt av å være vingelsing, men etter at han flyttet tilbake, har han følt en sterkere tilknytning til bygda. Som nevnt i seksjon 4.1.2 var naturomgivelsene et viktig flyttemotiv for Håvard. Han forteller derimot at han i tiden etter tilbakeflyttingen har verdsatt flere aspekt ved bygda, blant annet det velstelte kulturlandskapet med gammel bebyggelse. Videre har han i større grad enn tidligere engasjert seg på flere ulike arenaer i samfunnet, og følgelig utviklet et større sosialt nettverk med folk i alle aldre. Han antar selv at dette kan være en forklaring på hvorfor hans tilknytning til bygda har blitt sterkere. Dette kan være en indikasjon på at Håvard, over tid, har utviklet en tilknytning til flere dimensjoner ved Vingelen, blant annet natur og landskap, fysiske omgivelser og miljøer og sosiale og kulturelle miljøer (Vestby, 2015). Videre trekker han frem verdien av å ha besteforeldre og tanter og onkler i nærheten når man er småbarnsforeldre. Dette kan relateres til Lewicka (2011) som også forklarer at jo sterkere sosiale bånd man har til et sted, jo mer sannsynlig er det at man utvikler tilknytning til stedet.

Også Lise beskriver sin tilknytning til Vingelen som sterk, men påpeker at dette ikke alltid har vært tilfelle. I ungdomsårene opplevde hun en rastløs periode, og under deler av studietiden var

hun nesten ikke hjemme. I en alder av 22 år bestemte hun seg for at hun aldri skulle flytte tilbake. Da Lise kom i etableringsfasen, opplevde hun derimot en sterk relasjonell hjemlengsel (Røe & Sæter, 2015). Dette kan ses i sammenheng med Berg (2016) som blant annet drøfter ulike teoretiske tilnærminger til stedstilknytning. Hun forklarer at stedstilknytning utvikler seg over tid der minner og egne livsfaser er av stor betydning. Minner og erfaringer påvirker hvem vi er, og oppvekststedet blir således en viktig del av vår identitet (Dale & Berg, 2013). Lise trekker frem opplevelser fra en aktiv barndom i Vingelen, og forklarer at hun ønsker å gi sine barn den samme gode, trygge oppveksten i nærheten av familie som hun selv hadde. Trivsel, at stedet er trygt og godt, og at det er gode oppvekstmiljø for barn er viktige faktorer for å utvikle tilknytning til et sted (Aure et al., 2015b). Videre forteller Lise at livet som småbarnsforelder har gitt henne en sterkere tilknytning til bygda. Hun begrunner dette ut ifra felles opplevelser innad i kjernefamilien, men også i storfamilien. Hvilken opplevelse og tilknytning man utvikler til et sted, er påvirket av slike stedsbaserte erfaringer (Vestby, 2015).

Å etablere et nettverk av stabile sosiale relasjoner er tidkrevende sammenlignet med å knytte bånd til vakker natur (Lewicka, 2011). Følgelig kan man anta at de som er oppvokst i Vingelen, knytter seg til lokalsamfunnet, mens innflyttere i større grad knytter seg til de fysiske omgivelsene. Denne påstanden blir understøttet av flere informanter fordi de engasjerer seg i lokalsamfunnet, og som følge av dette har etablert sterke relasjoner til sine sambygdinger. Ane har gjennom hele livet følt en sterk tilknytning til Vingelen, og hun omtaler seg selv som en ekte patriot. Som nevnt i seksjon 4.2.1, opplever mange av informantene Vingelen som ei livskraftig bygd. For å opprettholde den positive drivkraften påpeker Ane at det er nødvendig at lokalbefolkningen engasjerer seg. Hun ønsker selv å være en ressurs for lokalsamfunnet, og har vært initiativtaker til flere prosjekter. Også Solveig engasjerer seg i bygda, og har hatt flere ulike verv opp gjennom årene. Både Ane og Solveig sier det er givende å føle at man har noe å bidra med og å være en del av et større fellesskap. Å engasjere seg i lokalsamfunnet har vært en naturlig del for flere av informantene etter tilbakeflyttingen, og de har som følge av dette utviklet en sterkere tilknytning til bygda. Ingrid forteller at hun er delaktige i ulike lag og foreninger. Hun sier:

Jeg har vært med å starte og organisere ulike aktivitetstilbud i bygda som har fått stor oppslutning. Og det er klart at når man lykkes, så føler man seg jo viktig i bygdesamfunnet, man føler at man gjør noe som har betydning for bygda vår.

Ingrid understreker at dette engasjementet har styrket hennes tilknytning til Vingelen, og grunnen er at hun føler at arbeidsinnsatsen hun legger ned, har stor betydning for utviklingen i bygda. Hvor sterk tilknytning man får til et sted, er også avhengig av stedets størrelse, menneskene som bor der, deres sosiale og økonomiske status, alder, sosiale relasjoner og stedets landskap (Lewicka, 2011). Når det gjelder stedets størrelse, sier Maja følgende:

Jeg føler at det er her jeg hører til, at det er godt å være her. Når jeg kjører veien opp til bygda, så kan man på et tidspunkt se nesten hele bygda, og da tenker jeg at det er bygda mi. Jeg tror kanskje det er mange som ikke har helt det samme forholdet hvis de bor på en større plass. Da er det på en måte huset som blir hjemmet, men her blir det hele bygda.

Dette kan relateres til Lewicka (2011) som ut ifra tidligere forskning forklarer at tilknytning til et sted kan foregå på ulike stedsskalaer som hjem, nabolag, by, land eller verdensdel. Maja beskriver lokalmiljøet som passe stort, preget av gode relasjoner og et godt samhold. Følgelig er hun knyttet til bygda som helhet, og ikke bare gården hun og mannen driver. Også Mathias er tett knyttet til Vingelen, og han identifiserer seg med de gode verdiene i bygda. «Vingelen er et godt sted å bo, med mange gode verdier, slik som samhold, dugnadsånd, raushet og nøysomhet». I likhet med Maja, hevder han at det er lettere å få sterk tilknytning til et lite sted enn til større urbane områder.

Tilknytning til et sted kan være relatert til både sosiale og fysiske dimensjoner ved stedet (Lewicka, 2011). Samtlige informanter trekker frem betydningen av sosiale relasjoner, både familiære, men også til andre sambygdinger. Både Lars og Maja har et stort sosialt nettverk med familie og mange nære venner, og de forklarer at dette er en viktig årsak til at de trives så godt i bygda. De fysiske dimensjonene ved Vingelen blir også vektlagt av flere informanter. For Solveig er naturomgivelsene av større betydning enn tidligere, og hun forteller at gleden av å være ute i naturen har kommet i voksen alder. «Jeg bruker naturen mye, kanskje spesielt i helgene. Men jeg vil ikke si at jeg trener, men trimmer og lufter hodet. Det er nydelig å kjenne roen». Også Ingrid relaterer sin tilknytning til Vingelen til naturomgivelsene og mulighetene hun har til å dyrke sine interesser for friluftsliv. Dette gir henne mye glede og pusterom i hverdagen, noe hun verdsetter svært høyt. Som Lars og Maja har også Ingrid et stort nettverk. Hun har bevart flere gode vennskap fra oppveksten, men har samtidig utvidet sin omgangskrets etter tilbakeflyttingen. Hun sier:

Etter at vi flyttet tilbake, har jeg etablert gode vennskap til både yngre og eldre folk fordi vi deler flere av de samme interessene. Jeg trives veldig godt sosialt, og setter pris på å dele gleden med å være ute i friluft med gode venner.

Slik flere av informantene beskriver, er stedstilknytning sammensatt. Grunnen er at man kan knytte seg til både sosiale og fysiske egenskaper ved stedet. Disse funnene kan tyde på at det sosiale miljøet er et viktig aspekt ved stedstilknytning. Men tilknytning til det sosiale miljøet alene er ikke nødvendigvis tilstrekkelig for å føle seg hjemme. Å føle tilknytning til de fysiske omgivelsene er også sentralt for trivsel.

I intervjuene ble informantene spurt om hvor lenge de så for seg å bo i Vingelen. Flere av informantene er tett knyttet til stedet gjennom jobben siden de er selvstendig næringsdrivende. Som gårdbruker har man ikke den samme friheten til å si opp jobben og flytte til et annet sted. Derfor sier både Gustav, Mathias, Jonas, Håvard, Lars og Maja at de i første omgang ser for seg å bli boende i Vingelen resten av livet. De trives godt som gårdbrukere, og føler at det er her de hører hjemme. Som nevnt i seksjon 4.1.2, kan interesse for landbruk, et ønske om å bo på gården, tilhørighet og jobbmuligheter være viktige motiver for å overta og bo på gården (Bjørkhaug & Wiborg, 2010). Samtidig påpeker både Lars og Maja at de ikke er fremmed for tanken om å bo og eventuelt jobbe et annet sted når de blir eldre. Lars sier han ikke vet hva fremtiden vil bringe, men at han ønsker å ha Vingelen som hovedbosted. Maja sier: «Hvis noen av ungene bosetter seg et annet sted, så skal jeg ikke utelukke at vi kanskje flytter på oss etter hvert, men det er ikke det jeg ser for meg sånn umiddelbart». Også Ane ønsker å bo i Vingelen resten av livet, men er samtidig åpen for endringer. Hun sier:

Når ungene flytter ut, kan det hende at vi har lyst på ny jobb, men det er mulig å se for seg en base her. Jeg er nok veldig opportunistisk når det gjelder fremtiden, i forhold til pendling og jobbsituasjon, for jobb er viktig.

Dette kan knyttes til Grimsrud og Sørli (2004) sin studie hvor det fremkommer at tilgang på relevant arbeid fortsatt er et sentralt bo- og flyttemotiv. Samtidig har vi i dag større geografisk frihet som følge av bedre kommunikasjonsteknologi (Walford & Stockdale, 2015). Dette muliggjør pendling over lengre avstander, som videre gir flere muligheter mtp. bostedsvalg (Sørli et al., 2012).

Samtlige informanter kan se for seg å bli boende i Vingelen resten av livet. Grunnen er at de har funnet seg til rette og utviklet en sterk tilknytning til bygda. Å ha stedstilknytning er ofte en nødvendig forutsetning for at man ønsker å bli boende (Dale & Berg, 2013). Flytte- og bostedsvalg må således ses i lys av identitet og tilknytning. Fosso (2004), som studerer sammenhengen mellom identitetsdannelse, stedsforestillinger og flytting fra distriktene, forklarer at identitet er et uttrykk for vår personlighet. Dette er et sosialt konstruert fenomen som utvikles i samspill med andre. Videre inngår identitet og opplevelsen av steder i et relasjonelt forhold. Flytting kan følgelig forstås som et identitetsprosjekt. Hvorvidt tilbakeflytterne føler seg hjemme i Vingelen, henger sammen med deres opplevelser av bygda som bosted. Dette vil videre påvirke hvilken tilknytning de utvikler til stedet (Woods, 2011). Som nevnt i seksjon 4.2.1, er oppvekststed ofte en viktig del av vår identitet og forståelsen av hvem vi er (Dale & Berg, 2013; Vestby, 2015). Samtlige informanter har en sterk tilknytning til bygda. Dette kan relateres til begrepet «existential insideness» som viser til en følelse av tilhørighet og identitet knyttet til eget oppvekststed (Relph, 1976). I lys av dette begrepet er tilbakeflytterne godt kjent i Vingelen, de er integrert i det sosiale miljøet og er akseptert for hvem de er. De identifiserer seg med oppvekststedet, og ønsker derfor å bli værende i Vingelen.

4.3 Avsluttende betraktninger

Funnene fra intervjuene er relativt sammenfallende og ingen informanter skiller seg betydelig ut. En mulig forklaring på dette kan være at utvalget av informanter, som forklart i seksjon 3.2.1, er basert på et tilgjengelighetsutvalg (Andrews & Vassenden, 2017). Som følge av dette kan det være grunn til å anta at utvalget til en viss grad består av informanter som opplever problemstillingen som relevant og engasjerende. Som nevnt tidligere, beskriver samtlige informanter Vingelen som et godt sted å bo, og de har dermed etablert en sterk tilknytning til Vingelen. Bygda samsvarer med hvordan informantene opplever seg selv, og det blir uttrykt gjennom identifikasjon med det rurale bostedet (Vestby, 2015). Dette kan være en indikasjon på at disse informantene opplever Vingelen annerledes enn de som takket nei til deltakelse (Tjora, 2012).

5 KONKLUSJON

Som presentert i delkapittel 1.2, er formålet med denne oppgaven å studere hvorfor noen velger å flytte tilbake til Vingelen, og hvordan de opplever bygda som bosted. Problemstillingen har blitt belyst med utgangspunkt i tre tilhørende forskningsspørsmål som danner grunnlaget for dette kapittelet. Til slutt reflekterer jeg rundt egen studie.

1. Hvilke motiver vektlegger tilbakeflytterne i deres forklaring av flytte- og bostedsvalget?

Motivene som ligger til grunn for informantenes valg om å flytte hjem til Vingelen, er sammensatte. Jobb og bolig er sentrale flyttemotiver for flere av informantene, men er ikke nødvendigvis den utløsende årsaken bak flytte- og bostedsvalget. Tilbakeflyttingen åpner opp for å realisere en karriere innenfor landbruk, eller å benytte gården som bosted og forpakte bort driften. Et valg om å flytte er ofte et uttrykk for relasjonen mellom alder og hendelser i livsløpet (Walford & Stockdale, 2015). Flere av informantene opplevde en sterkere relasjonell hjemlengsel da de selv stiftet familie, og som følge av dette ønsket de å bosette seg i nærheten av familie og venner. Jobb er ikke like viktig for alle informantene, og noen er villige til å redusere kravene til attraktive jobber til fordel for trygge oppvekstvilkår i kjente omgivelser.

Hvorfor informantene valgte å flytte tilbake til Vingelen, henger også sammen med deres individuelle livsstilsvalg. Drømmen om den rurale idyll og muligheten til å realisere seg selv blir trukket frem som sentrale motiver av flere informanter. Noen av informantene vektlegger nærhet til natur og rural rekreasjon fremfor jobb. Forhold knyttet til sted og miljø er av betydning for samtlige informanter, men hvorvidt dette er de mest fremtredende flyttemotivene varierer.

2. Hvordan opplever tilbakeflytterne Vingelen som bosted?

Tilbakeflytternes forventninger er relatert til opplevelser og erfaringer fra egen oppvekst, og samtlige informanter har en positiv opplevelse av tilbakeflyttingen. Dette skyldes i stor grad at de har inngående kjennskap til hva lokalsamfunnet forventer av dem, og hvilke interesser som er rådende i bygda. Tilbakeflytternes opplevelser av det rurale samsvarer i stor grad med representasjonen av den rurale idyll. Naturomgivelsene og de mulighetene de gir for rural rekreasjon, har stor verdi for mange. Flere informanter beskriver Vingelen som en dynamisk og livskraftig bygd hvor dugnadsviljen og samholdet er sterkt. Samtidig blir det påpekt at Vingelen ikke nødvendigvis er et utelukkende godt sted å bo for alle, og at det for enkelte kan

være utfordrende å få innpass i et relativt homogent sosialt miljø. Dessuten varierer det hvorvidt informantene er tilfreds med kultur- og aktivitetstilbudet i bygda.

3. Hvilken tilknytning har tilbakeflytterne til Vingelen, og hvordan identifiserer de seg med bygda som bosted?

Informantenes oppfatninger av Vingelen som bosted henger sammen med deres tilknytning og identitet til bygda. Tilknytningen til Vingelen har endret seg gjennom livsløpet for flere av informantene, men samtlige forteller at de i dag har en sterk tilknytning til bygda. De fysiske omgivelsene blir av flere vektlagt som en viktig forutsetning for å leve det rurale liv. Etter tilbakeflyttingen har tilknytningen i større grad også vært rettet mot sosiale dimensjoner ved bygda. For flere av informantene har det vært naturlig å engasjere seg i lokalsamfunnet fordi de opplever at tiden de investerer i dette arbeidet, er av stor betydning for utviklingen i bygda. De tar del i et større sosialt miljø som beveger seg ut over de familiære relasjonene, og utvikler dermed en sterkere tilknytning til bygda enn tidligere. Dugnadsvilje, raushet og omsorg for sambygding er sentrale verdier i lokalsamfunnet som flere av informantene identifiserer seg med. Også stedsbaserte opplevelser fra egen oppvekst har stor betydning for informantenes tilknytning og identitet. Samtlige informanter har både fysisk og sosial tilknytning til Vingelen, og forteller at de ønsker å bo i bygda også i fremtiden.

Hvorfor velger noen å flytte tilbake til Vingelen? Hvordan opplever de bygda som bosted?

Motivene som ligger til grunn for valget om å flytte tilbake til Vingelen, er sammensatte. Økonomiske motiver som jobb og bolig er viktig for flere. Også drømmen om å leve det rurale liv er et sentralt motiv, og blir forsterket av hendelser i livsløpet. Ønsket om å leve et rolig liv på bygda hvor realisering av egen livsstil er mulig, blir vektlagt av flere informanter. Samtlige erkjenner de også betydningen av nærhet til kjente sosiale nettverk, men det varierer hvorvidt dette er et av de viktigste motivene. Hvordan tilbakeflytterne opplever Vingelen som bosted, er i stor grad basert på de fysiske og sosiale dimensjonene ved bygda. Informantenes opplevelser av Vingelen henger sammen med deres inngående kjennskap til forventinger og interesser i lokalsamfunnet. Vingelen blir beskrevet som en bygd med tæl, og felles interesser relatert til friluftsliv står sterkt. Samtlige informanter opplever Vingelen som et godt sted å bo, og ønsker derfor å bli værende i bygda.

5.1 Videre arbeid

Denne masteroppgaven er basert på en kvalitativ studie hvor jeg undersøker hvordan tilbakeflyttere opplever å flytte tilbake til og å bo i Vingelen. Studien belyser hvilke kvaliteter ved sted tilbakeflytterne anser som attraktive. Siden tilbakeflyttere er en av de mest ettertraktede målgruppene innen tilflyttingsarbeid i norske distriktskommuner (Grimsrud & Aure, 2013), jmf. delkapittel 1.1, vil resultatene fra denne studien ha aktualitet i dagens samfunn. Selv om studien kun viser til et utvalg tilbakeflytteres opplevelser av et spesifikt ruralt område, kan funnene likevel ha relevans for studier i en lignende norsk kontekst relatert til motstrømsflytting.

Informantene som ønsket å delta i studien, er relativt ensartet, jmf. seksjon 3.2.1, og jeg kunne med fordel hatt et mer mangfoldig utvalg mtp. alder, livssituasjon og yrke. Hvis oppgavens omfang hadde tillatt det, kunne det også vært hensiktsmessig å øke antall informanter. Når det gjelder funnene fra studien, har vi sett at disse også er relativt sammenfallende. Det kan derfor være naturlig å anta at det kan være en sammenheng mellom utvalg og resultater, jmf. delkapittel 4.3. Samtidig vil jeg påpeke at min fartstid som forsker er svært begrenset, og kan ha påvirket resultatene. Funnene samsvarer i stor grad med diskursen om den idylliske bygda (Berg & Lysgård, 2004), og informantene kom i mindre grad inn på kontroversielle temaer. En mulig forklaring på dette er at det ikke falt meg like naturlig å presse informantene ytterligere for informasjon. Ved å stille flere oppfølgingsspørsmål enn hva jeg gjorde, kunne jeg fått et mer dyptgående datamateriale.

Da min studie kun omhandler tilbakeflytting, kan det ved en senere anledning være interessant å se nærmere på innflyttere uten tilknytning til Vingelen eller kommunen for øvrig. Det kan også være aktuelt å gjennomføre en komparativ studie hvor man sammenligner Vingelen med én eller flere bygder i kommunen. Dette kan være et nyttig verktøy for å kartlegge likheter og forskjeller mellom bygdene når det gjelder tilbakeflytteres og/eller innflytteres opplevelse av den aktuelle bygda. Resultatene fra en slik studie kan ha stor betydning for kommunens vurdering av eget tilflyttingsarbeid, og hvilke endringer som kan være hensiktsmessig å foreta. En annen mulig synsvinkel er å ta utgangspunkt i kommunens tilflyttingsarbeid for å belyse hvordan kommunen, næringslivet og lokale aktører samarbeider for å øke tilflyttingen. Ved å se dette arbeidet i lys av intervju med tilflyttere og/eller statistikk fra Statistisk Sentralbyrå er det mulig å kartlegge hvorvidt de ulike tiltakene fungerer i praksis.

LITTERATUR

- Almås, R., Haugen, M.S., Rye, J.F., & Villa, M. (2008). Omstridde bygder. I R. Almås, M.S. Haugen, J.F. Rye, & M. Villa (Red.), *Den nye bygda* (s. 9-28). Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Andrews, T., & Vassenden A. (2007). Snøballen som ikke ruller. Utvalgsproblemer i kvalitativ forskning. *Sosiologisk tidsskrift*, 15(2), 151-163.
- Aner, L.G. (2016). Dwelling Habitus and Urban Out-Migration in Denmark. *European Urban and Regional Studies*, 23(4), 662-676.
- Aure, M., Berg, N.G., Cruickshank, J., & Dale, B. (2015a). Sted – nye teorier i en norsk kontekst. I M. Aure, N.G. Berg, J. Cruickshank & B. Dale (Red.), *Med sans for sted, nyere teorier* (s. 13-29). Bergen: Fagbokforlaget.
- Aure, M., Langset, B., & Sørli, K. (2011). Flyttemotiver og bostedsvalg: Nye muligheter til å forstå norske bo- og flytteprosesser. *Plan*, 43(5), 42-48.
- Aure, M., Nygaard, V., & Wiborg, A. (2015b). Stedstilknypning: Materialitet, relasjoner og følelser. I M. Aure, N.G. Berg, J. Cruickshank & B. Dale (Red.), *Med sans for sted, nyere teorier* (s. 195-211). Bergen: Fagbokforlaget.
- Baxter, J. (2016). Case Studies in Qualitative Research. I I Hay (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (s. 130-146). Canada: Oxford University Press.
- Benson, M. (2011). The Movement Beyond (Lifestyle) Migration: Mobile Practices and the Constitution of a Better Way of Life. *Mobilities*, 6(2), 221-235.
- Benson, M., & O'Reilly, K. (2009). Migration and the Search for a Better Way of Life: A Critical Exploration of Lifestyle Migration. *Sociological Review*, 57(4), 608-625.
- Berg, N. (2011). Bygdelig på glanset papir – rural idyll i livsstilsmagasinet LevLandlig. I M.S. Haugen & E.P. Sætre (Red.), *Rurale brytninger* (s. 93-119). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Berg, N. (2016). Lokalsamfunn som sted – hvordan forstå tilknytning til bosted? I M. Villa & M.S. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 34-52). Oslo: Cappelen Damm AS.
- Berg, N.G., Dale, B., Førde, A., & Kramvig, B. (2013). Introduksjon: Metodologiske utfordringer i stedsanalyser. I A. Førde, B. Kramvig, N.G. Berg & B. Dale (Red.), *Å finne sted: Metodologiske perspektiver i stedsanalyser* (s. 9-22). Trondheim: Akademia forlag.
- Berg, N.G., & Lysgård, H.K. (2004). Ruralitet og urbanitet – bygd og by. I N.G. Berg, B. Dale, H. Lysgård & A. Løfgren (Red.), *Mennesker, steder og regionale endringer* (s. 61-76). Bergen: Fagbokforlaget.
- Berg, N.G., & Dale, B. (2004). Sted - begreper og teorier. I N.G. Berg, B. Dale, H. Lysgård & A. Løfgren (Red.), *Mennesker, steder og regionale endringer* (s. 39-60). Bergen: Fagbokforlaget.
- Bjørkhaug, H., & Wiborg, A. (2010). *Challenges for Succession in Family Farming: Perspectives and Research Questions* (NF-notat 1007/2010). Bodø: Nordlandsforskning.
- Cameron, J. (2016). Focusing on the Focus Group. I I Hay (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (s. 203-224). Canada: Oxford University Press.
- Cassidy, A., & McGrath, B. (2015). Farm, Place and Identity Construction among Irish Farm Youth who Migrate. *Journal of Rural Studies*, 37, 20-28.
- Cloke, P. (2006). Conceptualizing Rurality. I P. Cloke, T. Marsden & P. H. Mooney (Red.), *Handbook of Rural Studies* (s. 18-43). London: Sage.
- Cohen, S.A., Duncan, T., & Thulmark, M. (2015). Lifestyle Mobilities: The Crossroads of Travel, Leisure and Migration. *Mobilities*, 10(1), 155-172.

- Cope, M. (2016). Organizing and Analyzing Data. I I. Hay (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (s. 373-392). Canada: Oxford University Press.
- Couper, P. (2015). *A Student's Introduction to Geographical Thought: Theories, Philosophies, Methodologies*. Los Angeles: Sage.
- Crang, M., & Cook, I. (2007). *Doing Ethnographies*. Los Angeles: Sage.
- Cresswell, T. (1996). *In Place/Out of Place: Geography, Ideology, and Transgression*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Cresswell, T. (2004). *Place: A short Introduction*. Malden: Blackwell.
- Cresswell, T. (2008). Space and Place (1977): Yi-Fu Tuan. I P. Hubbard, R. Kitchin & G. Valentine (Red.), *Key Texts in Human Geography* (s. 53-59). London: Sage.
- Dale, B., & Berg, N.G. (2013). Hva er stedsidentitet, og hvordan fanger vi den opp? I A. Førde, B. Kramvig, N.G. Berg & B. Dale (Red.), *Å finne sted: Metodologiske perspektiver i stedsanalyser* (s. 23-41). Trondheim: Akademia forlag.
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet 06.11.17, fra https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf
- Dowling, R. (2016). Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research. I I. Hay (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (s. 29-44). Canada: Oxford University Press.
- Dunn, K. (2016). Interviewing. I I. Hay (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (s. 149-188). Canada: Oxford University Press.
- Fjellregionen. (2013a). Et skrin med fjellsmykker. Hentet 05.03.2018, fra <http://www.fjellregionen.no/5262.1072.Kommunene.html>
- Fjellregionen. (2013b). Jobb – muligheter og utfordringer. Hentet 05.03.2018, fra <http://www.fjellregionen.no/5056.1073.Jobb.html>
- Fjellregionen. (2013c). Velkommen til Fjellregionen. Hentet 05.03.2018, fra <http://www.fjellregionen.no/5037.1070.Forside.html>
- Fosso, E.J. (2004). Unges flytting – et spørsmål om identitet og myter om marginale og sentrale steder? I N.G. Berg, B. Dale, H. Lysgård & A. Løfgren (Red.), *Mennesker, steder og regionale endringer* (s. 119-135). Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Grimsrud, G.M. (2000). *Kvinner på flyttefot* (ØF-rapport 13/2000). Lillehammer: Østlandsforskning.
- Grimsrud, G.M., & Aure, M. (2013). *Tilflytting for enhver pris? En studie av tilflyttingsarbeid i norske distriktskommuner*. (Ideas2evidence rapport 4/2013). Bergen: Ideas2evidence
- Grimsrud, G.M., & Sørli, K. (2004). Flytting og bosetting, jobb og pendling. I N.G. Berg, B. Dale, H. Lysgård & A. Løfgren (Red.), *Mennesker, steder og regionale endringer* (s. 79-101). Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Halfacree, K. (2006). Rural Space: Constructing a Three-Fold Architecture. I P. Cloke, T. Marsden & P. H. Mooney (Red.), *Handbook of Rural Studies* (s. 44-62). London: Sage.
- Haugen, M.S., & Villa, M. (2016). Lokalsamfunn i perspektiv. I M. Villa & M.S. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 17-33). Oslo: Cappelen Damm AS.
- Kvale, S. (2002). *Det kvalitative forskningsintervjuet*. (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Laoire, C.N. (2007). The 'Green Green Grass of Home'? Return Migration to Rural Ireland. *Journal of Rural Studies*, 23(3), 332-334.
- Lewicka, M. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207-230.

- Lima, I.A.Å., & Slagsvold, B. (2009). Naboskapsintegrasjon i Norge – forskjeller mellom by og land: Det gode nabolag finnes mest på bygda. *Samfunnsspeilet*, 23(1), 63-68.
- Longhurst, R. (2010). Semi-structured Interviews and Focus Groups. I N. Clifford, S. French & G. Valentine (Red.), *Key Methods in Geography* (s. 103-115). London: Sage.
- Lysgård, H.K., & Karlsen, J. (2002). Stedsprofilering og livsstilsflyttere – redningen for rurale småsamfunn? *Plan*, 34(2), 26-31.
- Lysgård, H.K., Ryntveit, A.K., & Karlsen, J. (2000). *Å bo på landet – et valg av livsstil: En studie av Marnardal og Åseral* (FoU-rapport 15/2000). Kristiansand: Agderforskning.
- Lyslo, J.H. (2017). *Å flytte på landet: En kvalitativ studie av innflytteres opplevelse av Rauma kommune som bosted*. (Masteroppgave for lektorutdanning i geografi). Institutt for geografi, Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Massey, D. (1994). *Space, Place and Gender*. Cambridge: Polity Press.
- Massey, D. (1995). The Conceptualization of Place. I D. Massey & P. Jess (Red.), *A Place in the World? Places, Cultures and Globalization* (s. 45-86). New York: Oxford University Press.
- Mazanti, B. & Pløger, J. (1999). Stedet i plural – den suburbane zone. *Sosiologi i dag*, 29(4), 53-75.
- Miljødirektoratet. (2010). *Vingelen nasjonalparklandsby*. Hentet 05.03.2018, fra <http://www.miljodirektoratet.no/no/Tema/Verneomrader/Norges-nasjonalparker/Forollhogna/Vingelen-nasjonalparklandsby/>
- Morse, C., & Mudgett, J. (2017). Longing for Landscape: Homesickness and Place Attachment among Rural Out-Migrants in the 19th and 21st Centuries. *Journal of Rural Studies*, 50, 95-103.
- Relph, E. (1976). *Place and Placelessness*. London: Pion Limited.
- Ruud, M.E. (2015). Stedskonstruksjoner og stedstilknytning i boligområder under endring. I M. Aure, N.G Berg, J. Cruickshank & B. Dale (Red.), *Med sans for sted, nyere teorier* (s. 179-193). Bergen: Fagbokforlaget.
- Røe, P.G. (2002). Sosiokulturelle stedsanalyser – et supplement til de tradisjonelle stedsanalysene. *Plan*, 34(4-5), 76-81.
- Røe, P.G., & Sæter, O. (2015). Med kroppsminner som flyttefølge mellom steder. I M. Aure, N.G Berg, J. Cruickshank & B. Dale (Red.), *Med sans for sted, nyere teorier* (s. 149-163). Bergen: Fagbokforlaget.
- Seamon, D., & Sowers, J. (2008). Place and Placelessness (1976): Edward Relph. I P. Hubbard, R. Kitchin & G. Valentine (Red.), *Key Texts in Human Geography* (s. 43-51). London: Sage.
- Silverman, D. (2005). *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*. (2. utg.). London: Sage.
- Smith, D.P., Finney, N., Halfacree, K., & Walford, N. (2015a). Introduction: «On the Move» in the Twenty-first Century and Contemporary Internal Migration in the UK. I D.P. Smith, N. Finney, K. Halfacree & N. Walford (Red.), *Internal Migration: Geographical Perspectives and Processes* (s. 1-14). England: Ashgate.
- Smith, D.P., Finney, N., Halfacree, K., & Walford, N. (2015b). Conclusion: Moving Forward: Understandings of Internal Migration Processes Using Integrated Geographical Perspectives. I D.P. Smith, N. Finney, K. Halfacree & N. Walford (Red.), *Internal Migration: Geographical Perspectives and Processes* (s. 165-178). England: Ashgate.
- Stratford, E., & Bradshaw, M. (2016). Qualitative Research Design and Rigour. I I. Hay (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (s. 117-129). Canada: Oxford University Press.
- SSB. (2018a). Folkemengde og befolkningsendringar: 01222: Folkemengde og kvartalvise

- endringar (K) 1997K4-2017K4. Hentet 05.03.2018, fra <https://www.ssb.no/statbank/table/01222>
- SSB. (2018b). Folkemengde og befolkningsendringar: 04317: Folkemengde, etter Grunnkrets (G) 1999-2018. Hentet 05.03.2018, fra <https://www.ssb.no/statbank/table/04317>
- SSB. (2018c). Kommunefakta: Tolga – 0436 (Hedmark). Hentet 05.03.2018, fra <https://www.ssb.no/kommunefakta/tolga>
- Sørli, K., Aure, M., & Langset, B. (2012). *Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? Bo- og flyttemotiver de første årene på 2000-tallet*. (NIBR-rapport 22/2012). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (2. utg.). Oslo: Gyldendal.
- Tolga 2020. (2016a.). Velkommen til Vingelen. Hentet 05.03.2018, fra <https://www.tolga2020.no/vingelen>
- Tolga 2020. (2016b). Om oss. Hentet 05.03.2018, fra <https://www.tolga2020.no/om-oss>
- Tolga 2020. (2017). Dette har Tolga 2020 jobbet med i 2017. Upublisert notat.
- Tolga kommune. (u.å.). Boligsosial plan: Tolga kommune 2014-2020. Hentet 05.03.2018, fra <http://www.tolga.kommune.no/file=13252>
- Tuan, Y-F. (1977). *Space and Place: The Perspectives of Experience*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Tyrrell, N., & Kraftl, P. (2015). Lifecourse and Internal Migration. I D.P. Smith, N. Finney, K. Halfacree & N. Walford (Red.), *Internal Migration: Geographical Perspectives and Processes* (s. 15-29). England: Ashgate.
- Vestby, G.M. (2015). Stedsutviklingens råstoff og resultat: Funksjonelle og emosjonelle relasjoner mellom mennesker og sted. I M. Aure, N.G. Berg, J. Cruickshank & B. Dale (Red.), *Med sans for sted: Nyere teorier* (s. 165-178). Bergen: Fagbokforlaget.
- Vingelen.com. (u.å.). Hva er en nasjonalparklandsby? Hentet 05.03.2018, fra <https://vingelen.com/no/nasjonalparken/nasjonalparklandsby#.Wp0PT5POXVo>
- Walford, N., & Stockdale, A. (2015). Lifestyle and Internal Migration. I D.P. Smith, N. Finney, K. Halfacree & N. Walford (Red.). *Internal Migration: Geographical Perspectives and Processes* (s. 99-111). England: Ashgate.
- Wiborg, A. (2009). Det kommer an på ... *Plan*, 41(2), 18-19.
- Woods, M. (2011). *Rural*. London: Routledge.

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse i masteroppgave

Hei,

mitt navn er Marit Ramslie Ramstad, og jeg kontakter deg i forbindelse med arbeidet med min masteroppgave i geografi. Jeg er masterstudent ved Geografisk institutt, NTNU, der jeg går siste året på lektorutdanningen i geografi. Jeg ble tidlig i utdanningsløpet introdusert for begrepet stedsidentitet, og interessen for dette temaet har vedvart gjennom hele studietiden. Dette var avgjørende da jeg skulle bestemme temaet for min masteroppgave. Formålet med oppgaven er å undersøke tilbakeflytteres bakgrunn for valg av bosted, og hvordan de opplever å bo i Vingelen. Derfor vil tilbakeflytternes egne opplevelser og erfaringer rundt bostedet vektlegges. Vingelen ble valgt som studieområde på bakgrunn av den relasjonen jeg har utviklet til stedet som hytteturist gjennom mine 25 år.

For å kunne starte arbeidet med masteroppgaven trenger jeg innsikt i tanker og følelser knyttet til Vingelen som bosted, og i den sammenheng lurer jeg på om du har mulighet og lyst til å la deg intervju. Et intervju vil ta omtrent én time, og vil bli tatt opp med båndopptaker eller liknende slik at det ikke er nødvendig å notere alt som blir sagt underveis fordi det kan være vanskelig å få med seg. Det er bare jeg som vil høre på opptaket i ettertid. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt, og informanter vil anonymiseres i oppgaven. Studieområdet vil derimot ikke anonymiseres, og jeg kan derfor ikke garantere fullstendig konfidensialitet da det vil være en mulighet for at lokale innbyggere kan gjenkjenne informanter. For å redusere sannsynligheten for dette vil jeg benytte ulike anonymiseringsteknikker. Det er kun meg som vil ha tilgang til personopplysningene. Lydopptak og datamateriale vil lagres på privat pc og vil bli slettet ved prosjektets slutt, 15. mai 2018. Det er frivillig å delta, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet.

Jeg håper du vil delta i dette masteroppgavearbeidet. På forhånd takk for hjelpen! ☺

Tilbakemelding ønskes sendt til maritrr@stud.ntnu.no innen 10. september.

Ved eventuelle spørsmål til oppgaven kan jeg kontaktes på:

Tlf: 93495854

E-post: maritrr@stud.ntnu.no

Vennlig hilsen

Marit Ramsle Ramstad

Masterstudent ved Geografisk institutt, NTNU

Veileder:

Nina Gunnerud Berg

Tlf: 91535526

E-post: nina.gunnerud.berg@ntnu.no

Samtykke til deltakelse i masteroppgaven

Jeg har lest informasjonen om oppgaven, og samtykker med dette at Marit Ramsleie Ramstad kan benytte opplysningene fra intervjuet til masteroppgaven. Videre innebærer samtykket at informanten ved behov kan bli kontaktet i etterkant av intervjuet for nødvendige avklaringer.

.....
(Signert av deltaker, dato)

.....
(E-post adresse)

Vedlegg 2: Intervjuguide tilbakeflyttere

Bakgrunn

- Alder, utdanning og yrke, sivil- og familiestatus, livsfase
- Kan du fortelle litt om deg selv? Din flyttehistorie, hvor lenge bodde du i Vingelen før du valgte å flytte? Hvorfor valgte du å flytte? Hvor har du bodd tidligere, valg underveis? Hvilken livsfase var du i på tilbakeflyttingstidspunktet (sivilstand, antall barn, barns alder, yrkesaktivitet etc.)? Hvor lenge har du bodd i Vingelen siden du flyttet tilbake?
- Var ditt arbeid/yrke relevant for valg av bosted? Lett å få seg jobb? Relevant arbeid ift. utdanning?

Flytte- og bostedsvalg

- Kan du fortelle om ditt/dine tidligere bosted(er)? Hva likte du/savnet du der? Hvorfor valgte du å flytte fra stedet?
- Hvordan skiller Vingelen seg fra ditt/dine tidligere bosted(er)?
- Hvordan opplevde du det å vende tilbake til ditt oppvekststed? Hvilke forventninger hadde du? Svarte det til forventningene?
- Hvor lenge ser du for deg at du kan bo her? Resten av livet? Hvorfor/hvorfor ikke?

Sosiale og lokalkulturelle forhold

- Hvilke relasjoner har du til dine sambygdinger? Har du mange venner og bekjente på stedet (sterke bånd og svake bånd)? Hadde disse relasjonene betydning for ditt valg om å flytte tilbake, eller har du etablert disse relasjonene etter tilbakeflyttingen? Hvilken betydning har disse relasjonene for deg/ditt forhold til Vingelen i dag?
- Har du familie i Vingelen eller omegn? Hvis ja, hvilken betydning har dette for ditt flytte- og bostedsvalg?
- Engasjerer du deg i lokalsamfunnet? Hvis ja, på hvilken måte? Hvilken betydning har dette engasjementet for ditt forhold til Vingelen?

Natur og landskap

- Benytter du deg av de rekreasjonsmulighetene som finnes i området? Hvorfor/hvorfor ikke? Hvilken betydning har dette for ditt forhold til Vingelen?
- Var naturomgivelsene viktige for ditt flyttevalg? Hvorfor/hvorfor ikke?

Fortid og minner

- Hvordan vil du beskrive din barndom/oppvekst i Vingelen? Utdyp gjerne med eksempler.
- På hvilken måte har din egen oppvekst i Vingelen hatt betydning for ditt flytte- og bostedsvalg?

Stedstilknytning og stedsidentitet

- Har ditt forhold og/eller tilknytning til Vingelen endret seg gjennom ulike livsfaser? Hvis ja, på hvilken måte? Hvordan vil du beskrive din tilknytning til Vingelen i dag?
- Hva gjør at du identifiserer deg med Vingelen som sted?

Eventuelt

- Har du noe å tilføye eller ønsker å utdype?